et ἀ ἐ προσοπολύπτλης, ut neq; nos et debemq; monente
Xto x. 24.

Eodem mo Pontificij culpant in Reformatoribq, et
hoc eos illos rejiciant, q ñ sint solenni mo et sedmrie,
bq pontificios ordinati et inaugurati, ac si deq ñ in oc
cultio potuisset illos ungere spu suo et muneri illi in
augurare.

Prafuit tn in tm moribus hoc, ut res infecta di
federent qsq domum, et Xtq maneret incolumis. Ita ur
ea Ecclam idem sæpe evenit, ut et q ñ amant eam,
phibeant tn sæpe confusa dictamine, imprimis si illud
aliorum moribus exibeat, ac laedant pplm Xti, qq et sæpe
magis exacerbent. Verum hic qsq illud cogitare debemq,
q supra dictum ē, eondum venisse horam ipseq, horam sc.
tenebrarum, in qua pati debebat.

Finis capitis septimi.

Cap: VIII.

In hoc cpto repsentat nobis Ev. qd contigerit inter
Xtum et Phariseos occasione adultera ad Xtum ab ipsis
adducta. 2. Prolixum Xti cum ipsis colloquium.

1. In prima parte sc. hrie adultera, et q eq occasione
contigerunt, occurrit ex circumstia loci, tpris, psonarum

Cap: 8.

Gsentium et occupaois Xi v. 1.2. /3. Res ipsa, ubi memorat /a. adductio mulieris adulteræ ad Xum p Pharisæos v. 3. /b. Pharisæorum ad Xum sermo, q Xi de illa secũdũ legem Mosis judicium requirunt v. 4.5. /c. Scopus hg interrogaois subdolg. v. 6. /d. Xi responsio q reprehendit et detexit eorum hypocrisin v. 6.7.8. /e. responsois illig effg et totig negotij eventg, Pharisæorũ confusio et discessg v. 9. /f. Xi ad mulierem sermo, eg absolvo et ad pœnitentiam et castitatem adhortao. v. 10.11.

II. In colloqo Xi cum Judæis agr de Xi officio et dignitate psona eg, de Judæo q Judæos monebat de vera libertate, et notis veris verorum Abrami filiorum et filiorum veritatibg cum hisce connexis, intermixtis varijs increpaoibg et admonioibg à parte Xi, varijsq cavillaoibg et calumnijs à parte Judæorum, et ut deßinetig ea considerem, agit

v. de officio Xi et resultantibg inde beneficijs, ubi

1. asserit Xg se ee veram lucem.

et 2. promittit vitam ijs q ipsum secuturi sint v. 12.

2. Pharisæi reprehendunt ipsum, q testetur de se ipso, et idem falsa v. 13.

3. Respondet Xg et probat à dignitate et excellentia psonæ sua, et communoe cum Pte, se poe de se ipso testari, et fide dignum ee, simulq increpat cæcitatem et injustitiam adversariorum suorum v. 14.15.16.17.18.

7. Quia loquebat de Patre suo, interrogant Judæi, qs sit ille Pater v. 19.

11. Respondet Xs et increpat ipsos ob ignoriam v. 19.

7. Concludit Eglista hanc partem, et indicat locum, ubi hæc gesta sint v. 20.

Deinc exhibet Eglista nobis sermonem Xi comminatorium et ppheticum in Judicio Dei in Judæos, ubi

A. Comminat frustraneum fui desiderium et miserum vita ipsorum exitum v. 21 coll. 24.

B. indicat caas, qa n potuit habere cum ipso communem pp contrarium Xi et ipsorum statum et condiem v. 21. 22. 23. 24.

C. Indicat comminaois hs effus, Subfannao sc. Judæorũ v. 25.

D. Xi responsio, q qs sit denuo affirmat, et pbat à missoe sua et officio v. 25. 26.

E. Indicat qnta fuerit ipsorum stupiditas v. 27.

F. Indicat Xs, quo signo cognoscendus sit, et qs eum sit manifestaturus v. 28. 29.

G. Effectus sermonis Xi in qbusdam, fides nempe v. 30.

H. Promissio Xi facta credentibus de libertate vera, cs simul indicat caam et condiem v. 31. 32.

I. Occurrit gloriao Judæorum de libertate sua, ut q sint tum Abrahami, tum Dei filij v. 33.

K. Gloriaois illis refutao p antithesin, ubi pbat, q et servi revera et miseri ppea sint v. 34. 35. 38.

L. Jn.

Cap: 8.

L. Indicat eos et medium liberavit et libertatis v. 36.

M. Instant Judaei et asserunt libertatem suam v. 39.

N. Negat id Xtus et probat contria v. 39. seqq.

O. Instant denuò Judaei v. 41.

P. Denuò illos repellit Xtus in uno ergto, et probat ex opibus, q sint filij diaboli v. 42. 43. 44.

Q. Quis ipse sit et qlis, et qnam sint veri filij Dei docet v. 45. 46. 47.

R. Calumniant illum ppea Judaei v. 48.

S. Repellit calumniam Xtus, et docet tum qlis sit, tum quo fine venerit in mundum, tum qs sit sermonis sui fructus v. 49. 50. 51.

T. De novo ideo eum calumniant Judaei v. 52. 53.

V. Repellit eam iterum Xtus, et dignitatem suam asserit etiam q Abrahamo v. 54. 55. 56.

W. Opponunt se asertori Xti Judaei, et mendacij eum arguere conant v. 57.

X. Respondet Xtus et asserit dicti sui veritatem v. 58.

Y. Tandem repraesentat colloquij hujus eventus, impios scilicet conatus lapidandi Xtum et fuga Xti v. 59.

In prima parte hujus cptis, q continet hujus gestorum iter Xtum et Pharisaeos circa adulteram, notat primò hps q erat matutinum, postq se Xtus ex monte Oliveti, in quem ascenderat, reversus fuerat et ingressus

in

in tplm; quo fine Xtus afcenderit in montem illum n̄ me„
morat, probabile ē eum precum caā adfcendiffe, ut solitus fu„
it alias quoq, et forte noctem transegit illic, indicans
explo suo, nihil aggrediendum ē fine precibus, nihil nisi
in nōe dei, et se nil agere nisi deo jubente, quem ppea
orat, ut singulis matutinis aperiat ipsi aurem et ajum, ut
illigat voluntatem ~~illig~~ eius. Ipsi Gentiles omnium rerum initium
à deo duci voluerunt, et cum deo oia finiri, hinc nihil age„
bant nisi auspicato, ut certi eent de voluntate dei, et Xtus
debuit ē explar nra sanctitatis, sapiqq ipsum protestatus ē,
sibi voluptati ē et unicam curam ut faciat voluntatem patris,
ut jam olim ipsis nōe prdictum erat Ps: 40: 9. debuit
quoad hum naam indefinenter orare, ut fieret et faceret
voluntatem dei, ubi idem nobis Apls comendat 1. Thess: 5.

Peractis vero precibus ut videtur summo mane ut ē
in qbsdam locis. intraverit in tplm ut solebant Judaei, cum
precum, tum aliorum sacrorum pagendorum caā, et debuit
Xtus interare cum alijs tplum et sacra pagere, tum ut
Israelita q sactus erat sub legem Mosis, tum ē ut Mes„
sias q debebat docere, oia illa q p tplm et in tplo
prefigurabant tq p typos in se vera futura, unde quoq
in tplo pplum docuit de ijs p.d. rebus, q pertinebant ad
verum et rationalem dei cultum, cum ut cultum deo pra„
starent in tplm convenissent, dubitari enim nequit, qn
docuerit ea, q hoc tpre scitu erant necaria atq ata

ea

Cap: 8.

ea, q̃ pertinebant ad regnum Messiæ et offia hoūm in illo, qoo ostendit se ee pmissum pphetam, p quem sint de voluntate Dei erudiendi, et hac raõe simul ostendit precibz laborem conjungendum ee, ut glorificetur deus, et adificetur pxs, et imprimis eos, quorum officium ẽ docere, pmittere qdem debere drã preces, sz deinde diligentes ee in docendo, adhortando, et similibz boni doctoris officijs.

Dum ita doceret ses quotquot accedebant ad ipsum, ut audirent q̃ ab ipso dicebantur, Pharisæi et Scribæ ad ipsum ducunt adulteram in ipso adulterio deprehensam, et in medio sistunt et primò factum narrant, tum quod lex de adulterio dicat, subjungunt, denique ipsius judicium explorant; an tum illo ipso tpre deprehensa fuerit in adulterio? an antea? ñ memorat, saltem fuisse adulterij ream manifestum ẽ, minus clarum, cur hoc ipso tpre eam adduxerint in tplm, et xti de ea judicium rogaverint, in qre qdem memorat Evlista, q̃ id fecerint ad tentandum xtum, ut haberent contra ipsum accusaõem et ut antea vidimus, ipsis ea raõe invitum pmoverent, an vero ut accusarent apud romanos? an ut apud pplm, an ut coram Synedrio, an oia hæc simul, ñ dicitur, cum tn accusare voluerint, et de industria hanc illi qstoem pposerint, meditato, nihil obstat quo minus cogitemus ipsos hanc qstoem ita ppoenisse, ut judicaverint xtm ipsis suppeditaturum occaõem accusaõis ṽ apud romanos ṽ apud pplm, ṽ coram Synedrio, et patet

Scopus

Scopq eorum ex re ipsa, cum enim ed factum narrent, ed legem allegent de poena adulterij, manifestum ē, n̄ fecisse hoc discendi cāa, ſ tentandi ed illaqueandi, videri tn̄ volunt discendi cāa accedere, hinc ꝓm dīdāscalon salutāt, ut q̄ q̄ tali se gerebat, ed revera talis erat, ut aliquoties in superioribus vidimus, ed qa Xtm provocare solebat ad legem Mosis ed eis de se testium, hinc legem Mosis illi ꝓponunt, ed qrunt, an judicet sedm eam v̄ aliter cum adultera hac agendum ēe, q̄ cum fieret ab ipsis, ut haberent maam accusaōis, videnti hoc mōo inivisse rem, n̄ pōe ꝓm evadere qn̄ irretiah, si enim contradicat legi Mosis accusari pōe tq. transgressorem legis Mosaica, ut ed pplo exosus fiat, ed ꝓtextu justiæ puniri potest, si vero dicat, sedm legem Moses puniendum ēe hanc adulteram, accusari pōe tq. qui judicium sibi arrogat, ed q̄ medibeh imperium ed regum Romanisq; imperium dubium faciat, quidm videmus eo ajo hoc hodie qsivisse Matt: 22: 17. an liceat Cæsari censum dare, q̄ att: vero ipsam legem q̄ allegant, ea exstat Lev: 20: 10 ed Deut: 22: 22. qvis enim illic lapidaōis poena decernah in sponsam q̄ cum alio concubuerit, qa tn̄ subjungeh adulteram interficiendā ēe, eadem poena puniri pōe ed debere videh.

Jesus verò sapiens ipsis ansam accusaōis ꝓbet primò silentio ed aliud agendo, tum consilium ipsorum convincendo ed ipsos confundendo, n̄ respondebat statim, ſ desaxis in terrā oculis ed se inclinans, digito inscripsit aliq̄d terræ, qd scripserit eum n̄ memoreh ed sit res facti, q̄ n̄ nisi p̄ hriam cognosci

pt

Cap: 8.

pt, supervacanei laboris est, illud opose investigare, et incer-
tis conjecturis hic indulgere, fortè idem scripsit q dixit,
fortè alia, certe eludere voluit hac ratione hostiles ipsorum
conatus et mala molimina, silentio suo indicans, ipsos re-
sponsoe indignos ee, ut q id n quant defendi ajo fs ca-
lumniandi, qqp n ipsum, quem q hoc nihili, imo impostore
habebant, fs legitimos suos judices adire debebant, psertim
cum n opus est, ut in re clara, et q ipsa lex definivisset
aliqd ipse addat, neqp expectari debebat ab eo, q à deo se
missum dicebat, ut aliud qd statueret, q q, Deus expressa lege
p Mosen decreverat, erant enim hoc ipso αὐτοκατάκριτοι
q allegantes legem Mosis S. Dei apud Mosen, querent, qua
poena adultera hac puniendaesit, ac si deo superior Judex sit
et ita imitari decet nos Xtm sape, ut silentio hostibus
nris eripiamus occasionem nocendi, psertim si constat, malam
ee ipsorum mentem, malumqp ajum, et hoc illos querere, n
ut examinent procul odii cais rem ipsam penitius, fs ut
possint accusare nos et traducere vetat Xtus canibus panem
et suibus margaritas ejicere, ne nos dilanient, et jubet ut
simus prudentes serpentum instar, ita tn ut nihil remit-
tamus de sinceritate et simplicitate cordis, eq tutissimum
e sape tacere, uti Xtus hic et alibi tacuit ad insidiosas
aliorum interrogationes.

Hac tn ratione n potuit illos à proposito demovere, V. 7.
instant interrogando, donec responsum extorqueant, quod
impetrant tandem v. 7. Xtus enim caput attollens ser-
tam dicit, quis querabat in hoc inimicos, qui inqt

ve-

vestrum sine peccto ē, primus lapidem in illam
conjiciat: hoc responso partim legis scientiam, sidm q̃ la-
pidari debebat adultera, justam pronuntiat et ostendit, se
n̄ venisse ut solvat legem, partim ipsos injustos judices
ēe docet, q̃ ꝗ legem crudeli ajo in alios velut telum q̃-
dam vibrabant, ipsam ipsi odisse et transgrederentur, neq;
enim videtur ēe dubitandum, hos hoēs ex illis fuisse qui
describunt Rom: 2: 17. et sequ. quorum quoq; judicium ibi-
dem inculcat Apls 1. Cor. 1. et sequ. Eo ipso Xtus in hoc vult
dicere, nullum magistratum poē legis transgressores sidm
leges dijos v̄ huias punire, nisi ipse sit sine oī pecto,
ꝗ hoc docet judices id agere debere, ut et ipsi pecta oderint,
q̃ in alijs puniunt, et justam spm cum misericordia conjunctam
ēe debere, adeo ut et tum q̃ndo punit, n̄ puniat sine dolore,
cum ob alterius peccatum, tum ob alterius miseriam, n̄q; e. justū
ē exuere amorem erga pxm, is manere debet spm, et q̃ndo
leges impediunt affus amoris, sane ut inqt Apls, is ē ἄνομος,
πολύνομος, ꝗ eadem facit se. ultorie q̃ in alijs damnat, et
in q̃ alium judicat se ipsum condemnat Rom: 2: 1. ꝗ ijsdem
cum alijs ē affibus obnoxius debet alijs compati et moveri ipso-
rum malis.

Hoc postq̃ dixisset iterum inclinans scripsit in terram
indicans aliud dixisse sufficere, et inde ipsos si velint con-
scientiam suam consulere ꝗ. cognoscere poē q̃d sit offij sui tum
circa Xtum, tum circa adulteram hanc et peccatores alios, si-
multq; n̄ obscure docet se cum ēe q̃ multa novit et scrutetur

renes

Cap: 8.

Teres ē corda, ut mōo gbaret se eum ē quem se ē dice,
bat, ut eodem mōo Philippo extorquebat hanc confessōem
q̄ ēet Xtg, dum illi secreta indicabat cap: 2.

Neq; frustra Xtg hanc sententiam pnunciavit, fuit illa ejus
efficacia in ipsorum ajis, ut excitaba hac rāōe ipsorum
conscia ipsos pudore suffunderet, dr e. q̄ fuerint ἐλεγχόμε,
voi à ppria conscia, ē e. conscia partim legem pponere
ē διεκνόμα legis atq; officium hōis secūm legem, partim
examinare facta secūm legem, denique secūm legem accusare
v̄ excusare, absolvere v̄ condemnare nōe scilicet dei cg
vices gerit in hōe ut videre ē Rom: 2. Faciebat & Spg
quoq; cg ē ē mundum de peccto convincere ē disceptare
cum hōibg ē carnalibg Joh: 16. ē Gen: 6. ut conscia ipsorū
hic faceret officium suum ē tum legem tum facta q̄ legem,
tum poenam expectandum secūm legem ipsis intimaret eosq;
confunderet, nam evenaebat, q̄ ea rāōe incipaebant metuere
eum ē suspicere q̄ videbat ipsis peccorum ē scelerum ipsorū
ē conscig, ē verebant forte, ne illa audiente pplo in
tplo illis exploraret, atq; ita ipsorum auboritas vilescaret,
itaq; tutig existimabant in tpre secedere, ubi fecerunt
ung post alium ē ad unum ōes, relicto solo Xto ē muliere,
q̄ n̄ ita allegendum ē, ac si nemo alig remanserit, ꝓ q̄ nemo
accusatorum horum, ad illos e. diserte restringit hoc v̄ ē
seqq. ubi q̄ discesserant vnr κατήγορος, ex qbg patet id
q̄ Xtg dixerat cap: 3. oēm q̄ turpia faciat odisse lucem
ē n̄ venire ad lucem ne opa ēg manifesta fiant, ē simul
manifesta fit vis conscia ē in impijs, q̄ ipsi Gentiles ex,

pti

pti st ed dedicarunt, unde illa ipsorum dicta, conscia
mille testes, tacitâ fudant pectoria culpâ, hic murus
aheneq esto nil conscire sibi nulla pallescere culpa, ed q st
ad geng plura; unde conscium habuerunt p deo in hoc, ed lex
nat s. lex conscia ipsis fuit dicta rao summi Jovis expressa in
hoc, etsi post fieri, ut ad tps veluti mortua sit, revivisceit
tn interdum ed hoem angit, impr. ut Plato annotavit quoq
tum qdo incipiunt ee morti vicini, nulli e. tum magis timent
deum, q t anteà deum n fuerunt reveriti.

Relicto ita Xto cum mulere ed alijs, q pter hos accusatores aderant, sursum sublatis oculis, nemanemq pter mulierem videns, qsivit ubi accusatores sent, ed an nemo ipsam damnasset? cumq illa à ~~nc~~ nemine se damnatam ee affirmaret, neq se eam damnare dixit Xto, n quasi Xto ignoravit abisse accusatores, s ut haberet occasiem misericordiam suam testandi, ed simul malitiam accusatorum, quando vero dixit, se adulteram n condemnare, hoc n ita intendum e, ac si Xto n conformaret suam sentiam sentiæ legis, p.d.e. justam judicavit legis hanc sentiam ed eam approbavit, q adultera mors in poenam decernit, neq Ec legis illam sentiam sub Eglio abrogare voluit, s eo ipso partim ostendere voluit se hoc in statu n velle agere psonam judicis, ed ut videmus cap: 3. n venisse ut condemnaret mundum, s ut mundo serviret p ipsum, partim Peonium verbi Eglici à judio politico discernendum ee, ut ubiq Xto ed Apli aliam fecerunt raem ministerij verbi ac administratis politiæ, ut ne qs putaret ipsum restringere repagula scelerum ed licitam peccandi concedere, addidit admonitiem, ne amplis peccaret, atq ita ostendit ab una parte secretaem ed adulterium judicanda ed

à deo

à Deo, et mereri iram Dei, aliàs e. n̄ prohibuisset in futurum, ab altera parte si qs resipiscat, illi et in misericordia Dei et grãa Xti paratam ee veniam, unde hac fuit vox Eglij Credite et resipiscite et fetes fructs resipiscentiæ dignos Matt: 3. ubiqs e. hoc inculcavit Xts et Apli, sine resipiscentia peccis et mutatoe vitæ in melig n̄ dari remissoem peccatorum, sine satisfactoe neminem visurum Deum, Xtum venisse n̄ ut sit minister peccti ꝓ ut destruat opa diaboli, illis q̄ st sub grãa n̄ debere dominari peccum, et si qs peccet ut grãa fiat abundantior, eg judaum justum ee, atqs hoc sensu dici pt, Xtum eam n̄ condemnasse ꝓ absolvisse sub condoe resipiscentiæ relinquens de cætero judaum politicum sdm legem illis qbus illud commissum erat, ut hoc explm Magistratg imitari non debeant, et ea ratoe licitam peccandi dare; ꝓ illis severe animadvertendum in pecca et impr. adulteria q̄ turbant societates domesticas et civiles, etsi illis si resipiscant potest apud Deum parata ee venia et remissio, n̄ ē e. in potate Magistratuum p̄ lubitm pecca punire v̄ remittere; ꝓ subst et ipsi legibus Dei sdm quas judicum deo exercere debent et officij sui raõem reddere.

Atqs ita p. nihil in tota hac hria ee, qd v̄ absurdum v̄ Xto indignum sit, ut nulla rao sit cum qbusdam hanc hriam p̄ supposititia habendi, etsi e. n̄ in oibus sodd: exstet, qa n̄ exstat in multis, potig judicandum e, qd in qbusdam n̄ exstet factum ee ex perverso quorundam de hac hria et eg circumstrijs judio, q̄ ab illis q̄ eam habent suppositam fuisse, cum eg rei nulla apparet rao et affirmati, va hic major vis ē q̄ negativa.

Secundò

Cap: 8.

Secundo loco memorat plixum Xti illud eg epitome
supra exhibuimg cum Judaeis colloquum et ad eos Sermo, in
quo Xtus primo loco testat de sua dignitate et de fructu
redituro ad eos q ipsum sint secuturi; Quantum tpis
intercesserat, et an qdam ex illis q discesserant reversi
fuerint, n memorat, saltem Pharisaeos habuit inter
Auditores suos ut p. v. segg. pt comode hoc connecti q
de se dicit, cum hrc illa, illic enim ostenderat se lucem
ee, e e. lucis occulta manifestare, et dum ostenderat
malecri viam ad graam, viam respiscia, eo ipso se lucem
pbaverat q q segr veniat ad lucem vitae, hoc e. illud e
q de se hic dicit se ee lucem et qdem mundi, qd p mundum
intelligat, et quo sensu Xtus sit lux mundi in supp. plixeg
docuimg vid. cap: 1. v. 4. 5. 9. et cap: 3. v. 16. 19. et locis
pluribus, sc. Xtus e lux mundi spualis, qt. id e respu peccatis,
respu mentis, qd lux creata respu oculorum et cpris, lucis
ope res videmg, noscimg et dignoscimg et opamur, ambulamg
et ita facit ea ut opari et ritte opari, et jucunde et osten,
dimg Xtus qt. tollit tum merito suo caam tenebrarum mentis,
et spu suo ipsas tenebras v errores et pravas concupiscias
et facit ut sciamg tum quo tum qua eundum nobis sit, qd
et quo agendum, qs deus et Xtus, qnam officium, q vera reli,
gio hois circa deum, ut sui poit communce dei, et q plura
huc pertinent, eam ob caam cum luce merito comparat et pt
agere q lucis st, s. officium eg s. psonam spectemg, cum et

Sponsor

Sponsor ac Mediator sit q nos Deo reconciliet, et in hoc
neo tm, sz et verg deg in eg luce hos tm videre lucem
pt, et lux mundi, qa hac pstat beneficia hoibg mundanis,
n Judaeis tm sz et Gentilibg, debebat e. Judaos reducere
ad deum et lux ee Gentium ut falg dei eet ad fines
terra Es: 49.

Docet porro qonam sit hois officium, qsq fructg eg officium
hois circa dm e seq illum, p.d. e. si lux mundi sit, se-
quendg e, ut lux sit nobis via dux, et ut eg ope fiamg
et quo et qua eundum sit, sequendg autem e n uno modo
tum qa ea docet q vera st et manifesta fieri ad conscia
cuivis pat, adeo ut pateat verba ipsig ee meram lucem
meram
Jc: veritatem cum de deo et hoe de dei virtutibg et opibg
deqp hois circa deum officijs ea docet q ipsa docet conscia
qp in ea testium inveniunt, ut qsqs ea recte examinat
deprehendat se obligatum ea p propriam conscia suam ad
ea sequenda, sz n tm eo modo sequendg e, sz et qt. explm
pbuit alijs qs imitari debent, quo sensu dr Rom: 1. q debea-
mg imagini Xti et conformari et Eph: 5. q debeamg e imi-
tatores eg et quo reliquerit nobis explar ut sequamur vestigia
eg 1. Pet. 2. et ambulare ut ipse ambulavit 1. Joh: 2. re-
vera e. fuit ipse obios sanctg, q deum spr in veritate no-
minavit dum, egqp pcepta fecit ut e Ps. 16. et Act: 2. fuit
e. in oibg deo obediens et nemo potuit illum peccei coarguere
qa n fuit in eo dolg aut fraus aut pversitas ulla in dictis
aut factis eg, ut videbamg suo loco in seqq, unde obediens

fuit

fuit factus ad crucem usq; et dicere potuit se in orbe fecisse q; debebat, sic denique sequens est, qa Deus et legislator est, Messias et simul Rex esse debebat, et debebant insulae ad legem eius exspectare et ad eum attendere Es. 42. et accepit noen supra de noen, ut in noe eius de genu se debeat flectere et fateri q; sit Deus ad glam Patris Phil. 2. e. e. simul verus Deus, cui p.d. competebat honos imperii et q; Gentilium quidam Stoicus in usu nnatim erat, ut in ore haberent, sequendum esse Deum, quo fata trahant retrahantq;, sequendum ita Christiani in usu esse debet, et n in ore tm sic et in corde, sequere Christum.

Fructus quoq; q; conjunctus est cum hoc officio quem Christus omittit sequentibus se, n exiguus est sc. qa et n ambulant in tenebris et habent lucem vitae, quarum rerum tenebrae sint emblema in Scrip, dicens cap. 2. et alijs sc. ignorantia peccati denique miseria Ignorantiae, qa in tenebris res confusa st, neq; potest res recte cerni v discerni, neq; videri via q eundum, v quo aliquid faciendum sit, peccati, qa ut in tenebris nihil recte fieri pt, miseriae, qa tenebrae st tristes et ducunt in periculum, faciunt ut qs incidat in foveam, offendat et laedat: Ignorantia et tenebrarum instar est, qa ubi res n cognoscunt, n pt et recte discerni et discrimen fieri inr bonum et malum, verum et falsum, neq; videri quam sit verum bonum, q via ad illud veniendum, hoc est deq ignorat et via ad communem cum deo, et ignorantia parit impietatem, sine cognitione s. veri et falsi, boni et mali, Dei et hominis n pt dijudicari qd fieri debeat, neq; adeo qcq recte et rationabiliter secundum voluntatem Dei fieri parit et ignorantia peccatum, postremò peccatum est via ad miseriam, cum fieri nequeat, ut n malum

turpe

Cap: 8.

turpe dicat ad malum triste; Ab hisce oibus liber ē, q Xtum
fequt, is e. q ex verbis Xti credit ex explm eius timidat, ex legibus
eius obtempat, is demum recte cognoscit deum, ex quo tum ab
hoc, tum à peccore colendus, ex quo reliqua ora ad deum refe-
renda sint, atque ita odium peccoris erga deum, et si veritatem
ut in Xto veritas ē amat, eo ipso in veritate, dum eam
fequt sanctificat neque peccat, et fieri nequt ut cognoscens verita-
tem illam et deum in veritate adorans et colens n ē beatus
sit, qa fieri nequt ut deum vere cognoscamus et cognitum recte
amemus, ut n ē illo fruamur, unde addit Xtus talem habitu-
rum lucem vitae, hoc ē si eam lucem sequat, q in dra, factis
et legibus Xti splendeat, futurum ut vivat hoc ē in Emphasi
Sera stylo ut supra vidimus aum et beate vivat in perfecta
dei cognitione, fruitione et gaudio, hinc Xtus dr cap: 1. fuisse vam
et lux houm, et vam fuisse lucem, lucemque adeo vicissim
vam, et hae n male cohaerent cum antecedd: accesserant
ad ipsum ut doceret ipsos, et ipse eo fine intraverat
tplm, demonstraverat se lucem, quod manifestabit secreta
cordis ipsorum, et simul inculcaverat Judaeis odium, et mulieri
illi commendaverat resipiscentiam: Meritò & hic dicit se ē lucem
mundi, et n tam venisse ut exerceret nunc politico more
judaeum, sz ut docendo adhortando, increpando, convincendo se
ostenderet lucem houm, ysque monstraret et q et q eundum sit
et qd et quo faciendum, ut hic sanctus, aum beatus sit.

Pharisaei enim ostendunt se ē ex illis q describunt Joh: 3.
q oderunt lucem, s. hi alii fuerint, s. et ex iis q antea discesse-
rant e. paulo post reverti, ut cognoscerent qd diceret
et faceret Xtus, hi hoes e. Xti de se testium vilipendunt, imo pro

vano

vano, futili et mendace habent, adeo ut testeth de se ipso pt e. illud ἀληθὲς, v. idem ee q αὐτόπιστος, v. et ordinaria fere sumi hic id q dicum ordinarie verum e, hoc de se ipso testium n e αὐτόπιστον, hic illud valet, ois hoc mendax, impr. vanum solet ee testimonium, q qs meditate propias jactat virtutes et dignitates vel facta, att: si q inde judicare velit, nullig testium ee αὐτόπιστον male existimaret, neq e. ab eo q invidum v fere fit, concludendum e q fpr fiat, neq argndum e à particulari ad universale, multo ming ab hoibg vanis ad eum q se à deo missum n tm verbis dicebat, fs opibg gbabat, deniq ab hoibg ad Deum, deq e. p.d. de se pt testari, et Messia licebat quoq de se testari, si moo gbaret se Messiam ee, Messias e. verax testis futurg erat, q Xtg in fega probat.

Hinc Xtg suum de se ipso testium verum ee affirmat et
V: 14. eade gbat v. 14. affirmat q potit de se ipso testari, q fere
qd sit αὐτόπιστος p se et qd sit ille q nil nisi q verum sit loquat, et ad eg dicta quis respondere debeat ita et amen, ita ut f psonam ipsig spectemg, f. vram et testium eg, utrobiq sat vis obligandi ad fidem et obsequum, Personam e. p.d. spectat qndo vult testium suum q se ipsum ee αὐτόπιστον et q tali haberi, ita innuit n tm q missg à deo, fs et q deg sit, ois e. αὐτοπιστία oisq autoritas obligandi ad fidem et obsequum resolvi debet in autoritatem Dei, et necee e ut q sibi tribuit autoritatem testandi ita de se ipso, ut testium suum ppea qd ipse id dicat sit habendu p vero, is eo ipso n obscure innuit se n tm legatum dei, fs Deum quoq ee, Et hinc Xtg ubiq n tm deferibi ut Praeco q n potit mentiri, in eg ore n inveniah dolg

et

Cap: 8.

ed q sit μαρτυς πιστος testis fidelis Hab: 2. Es: 53. Apoc: 3.
ß ed ut deg ut videmus in Supp. Quod dram att: innuit quoq
Xtus eum talem ee, ut nihil doceat ed testeh de se ipso ed de
suo officio, q n verum sit ed fide dignum, adeo ut si qs ea con-
ferat tum cum ijs q confecta docet, tum cum ijs q Moses ed pphae
de Messia testati st, facile sit deprehensurus, ea vera ee, ed se
vere dixisse q lux mundi sit, cum ea sit lucis nta, ut ad qbā-
dum q lux lux sit, n sit necee nisi ut ex effectis lucis id ~~non~~
cognoscah, lux e. p se ipsam se qbat, manifestat e. oia, ed dum
manifestat oia, n pt n ipsa videri, ut nulli lux latere poeit
nisi q v oculis caret v eos n aperiat, ut ea e rao ois quoq
dra vera, ut poit manifesta fieri ad conferam, si qs eam
recte examinet docente Apto 2. Cor: 4. v. 2.

Confirmat illud rae petita à ppria cognioe, qa fe. noriit
unde venerit ed q vadat, fergq e se nihil testari de se ipso
eq n habebat ptfectam cognioem, dixerat se ee lucem, innuit
itaq hoc loco, qndo dicit q noriit unde venerit, se venisse
ex coelo ut eet lux mundi, se fuisse in sinu patris, ed hinc
poe patrem edisserere quem nemo viderit cap: 1. se venisse
ex coelo, ed hinc poe manifestare consilia coeli, se venisse ex
coelo, ed hoc fine venisse ut illuminaret hoes, ed eet lux
mundi tum docendo tum explm qbendo, tum spum q mundum
illuminaret pmerendo, uno verbo se venisse ex coelo ut fi-
eret hoibq in tenebris versantibq Sapia à deo, justia, sancti-
ficao et redemptio 1. Cor. 1: 30. atq eta ut qberet illis lucē
vitae, qndo dicit se nosse q vadat, innuit futurum ut post-
hac plenig demonstreh q sit lux mundi, si fe. unde venerat

eo

eo iterum ascendat et inde Spum mittat q illumineret Apstlos et p
ellos alios ut cognoscant veritatem de Xto et in Xto et cogno,
scentes eum ament, et illi obsequentes n ambulent in tenebris,
sb ambulantes in luce habeant vitam eam, et ita docet q etsi
ipsi nondum agnoscant, q ipse talis sit q sit p se ἀληθινός
revera tn se talem ee et sibi satis ee q ipse hoc novit et
simul eam indicat, unde fit q ipsi ab judicent, qa sc:
ipsi n noverant unde venerat et q vadat, eqp rationem
reddit, qa judicent secn carnem v. 15. Non noverant se
ipsi unde venerat, qa ideo q noverant parentes eg, non
poterant sibi psuadere q ex coelo venisset, ut videmus
cap: Qced: et putabant ipsum falsa log qndo dicebat se ex
coelo venisse et se iterum abiturum eo unde venerat,
n poterant e. hoc inr se conciliare et illgere quod is
q natus erat ex parentibus in terra, venisse se dicat ex
coelo et rediturum ee ad coelum unde venerat ut in
supra visum e, hoc e. nesciebant illud, q cap: 1. Eplistae
plisse docuit, q λόγος in initio fuerit apud deum et ora p
eum facta sint, et q in Xpo sit factus caro, ignorabant
Deitatem in carne illa habitare σωματικῶς tq. in ta,
bernaculo ut ibidem docet et Col: 2. hinc et n poterant
illum quem n noverant habere q ἀληθινόν, eaa lg igno,
rata erat, q judicarent secn carnem, q duplr illgi pt,
v q judicarint secn carnalia sua Qjudicia et affus car,
nales, v q judicarent secn id q in carne Xti videbant,
v q utrumq in ipsis locum haberet, uti revera hoc con

junctu

Cap: 8.

juncta in ipsis fuere, erant carnales, et hinc de Xto quoqs secũdũ carnis externam speciem judicabant, et dum ita cogitabant, ñ poterant magna de Xto cogitare, nam ut Sera loqt, nulla in ipso fuit species, statq eg fuit humilis, nihil adm. παραδοξον s. observabile et q splendore suo oculos pstringeret et admiraõem excitaret, sz oia occultabant velo humilis carnis secũdũ q nobis similis factq fuerat, et se ipsum exinaniverat, ñ mirum et q ita judicantes secũdũ carnem, judicarent ipsum ñ εκ παραδοξου per se.

Ex se vero affirmat q neminem judicet, variant hic Interpretes q sensu Xtq dicere post se neminem judicare, quam ita supplevi sensum debere existimant, ut clarior sit oppositio. Ego ñ judicio quemq secũdũ carnem, et ita convenaret cum eo q de Messia dr Es: 11. q sit judicaturq ñ secũdũ visum oculorum ñ auditum aurium, sz adoraturq timorem dni; Alij vero hoc referendum putãt ad statum Xti psentem humilitatis sc. eg finis ñ erat et officium judicare sz judicari, et ita p.d. commode et ellipt, judicium e. illi dari debebat cum regno simul, illud accipiebat quado consedebat ad dextram Majestatis, q patet ex loco V.T. Ps. 72. Es: 11: 16. Ezech: 21 Ps. 110 et familia, qbq Messiæ judicium dandum et predictum fuit, et illig respu dixit supra cap: 5. Patrem ea judicium filio dedisse, sz in statu humilitatis sprie ut Servq considerari debet q factq sub legem fuit et implere debuit dscai,

cona

opus legis, et sedm eg sententiam fieri xaτὰ χάριν loco eorum qui
secca suscepat et ita conveniret eam circumstantiis hg hrae appri,
me hic q̃ Xtg dicit, videlicet e. paulo ante ipsum declinasse
judicium de adultera, v denique pnt hae verba illgi ita, ut sa,
pig videlicet in antecedd: Xtum aliqd de se negare eo sensu, ac
si ille à se aliqd egeret, ps vult in ordg considerari tq legatg
q̃ exegh alterig mandata, idq; ex hypothesi eorum cum qbg agebat,
q̃ illum p mero hoc habebant, imo hoc apprime conveniet cu sego
ubi judicium suum debet ee judicium Patris q̃ miserit ipsum, poet et
cogitari hunc locum paralelum ee cum eo q̃ repeh cap: 5. v. 45.
ubi negat se illum ee q̃ ipsos sit accusaturg apud Patrem, Mo,
sen illum ee q̃ ipsos accuset, ac si dicere vellet, n ego ps lex
vra et Mosis vos judicabat: Certe q̃ n oi modo sibi abjudicet
v. 16. judicium p: ex v. 16. ubi sibi illud et attribuit et judicium verũ
ee docet, ideo q̃ solg n sit ps cum Patre q̃ miserit ipsum,
indicat revera se et judicaturum, ut inde q̃ nunc n judicet
n debebant judicare, q̃ ng sit judicaturg, etsi e. n sit hu,
miliatg et missg eo fine ut judicet mundum, ps ut mundg per
ipsum servetur cap: 3. v. 17. futurum tn ut postea judicium acci,
piat et qdem judicet sedm veritatem ut cap: 5. videlicet, et
de ipso affirmat Act: 17 v. 31. ideo autem et judicaturg
erat et justum judicium judicaturg, qa n solg erat, ps ipse et
q̃ miserat eum Pater, q̃ partim ita illgi pt, et referat ad
missorem, cum legatg loquens in hoc eg q̃ misit ipsum, judicari
debebat n solg loq, ps cum ipso Mittens, partim et referri ad
Unitatem cum Patre, q̃ e fundamentum aequis cum Patre au,
toritatis in judicando, n conveniret e. ut diceret se et Pa,
trem judicare, si n ipsig judicium eydem vae eet cum judicio
Patris

Patris, alias autem deo unico legislatori et judici competebat judicium Es: 33. et Jac: 4. nemo Qter ipsum servare v pdere pt, is solus e judex totius terrae, q atq; judicat ut Pater judicat, is unum sit cum Patre oportet: Et ut ita ablegans jubeat ea q de eadem re repiunt cap: 5. tum id q disertè dicit cap: 10. se et Patrem unum ee ita ut respiciat hic ad eam naam quoq; sedm q ipsum n noverāt ut statim dicat, ut n male hoc Jesu Ven: Beza judicet sequentia huc spectare quoq; quod de duobus testibus logit, cum ipse Reg qliter hic considerari vidch xtus sedm huiam naam inr testes referri n soleat.

Inde E inferit sedn legem sibi credendum ee, q ei velit p sermo haberi duorum houm testium ut videre Deut: 19. v. 15. multo magis E p habendum ee testium s. Messiae et dei q miserat ipsum s. duarum psonarum dvarum, Messiam e. n nisi vera locutarum qdixerat Habacuc. cap: 2. et Es: 53. et Eum q sit unum cum Patre atq; adeo verg deg n poe mentiri, tum rao tum Scra docent, assumit E n se tm de se s Patrem ei de se testari, idem sc. q ipse affirmaverat de se et de q convertebat, sc. q sit lux mundi, s. q idem e q sit verg Messias, in Scra e. alternant illa noa Messias et lux mundi, v servg et legatus dei et lux gentium ut videre e Es: 49. Hoc verò Pater de ipso et testatus e in pphys et nunc varijs modis testabat, tum ministerio angelorum et houm, tum voce coelitus missa, tum p opa et miracula q faciebat, ut si vellent attendere cognoscere poent, xtum vere dixisse q sit lux mundi, qterq; q illa dra eg eet indo-

les

les ut id ꝓbaret, lux e. ê id q illuminat et manifestat secreta et ad conscientiam manifestum fieri pt, ita ut nihil desideraret ꝓter debitam attentionem et considerationem piam eorum q Moses et ꝓphetæ de Messia ꝓdescripserant et eorum cum eg operib et signis q fiebant comparatione.

Hoc vero q de Patre logit novam dat illis occasionem grē, di, ubi sit Pater ipseq q cum ipso erat ubi dixerat, s. q ꝓ stupiditate cogitaverint de Patre carnali s. q ex malitia dis, simularent se ignorare q loquat de deo Patre, ut quem ipsi n̄ habebant p filio dei, s. q idem ê Messia vero, ut ferme hic poet videri sarcastice et xto jure hoc in ipsos retorquet et seriò affirmat ipsos id merito grere, ut q revera Patrem suū ignorent, hoc ê q verum deum ita ut oportet n̄ nossent, neq ideo et filium et Messiam, imo q eo ipso ꝓbent se deum ignora, re q eum ignorabant quem miserat ipse, fieri e. n̄ poe ut si ipsum nossent, v ut Patrem norint si ipsum n̄ norint, in sera e. id impr. inculcat ubiq, q xto hic docet n̄ poe deum cognosci nisi in filio p Spum, ut q n̄ noverit tres illos testes q unum st, nullum ex ijs verè et rectè noscat, et res ipsa ubiq affirmat, eum cognio dei salutaris et vera, qut se voluit ipse revelare et manifestare peccori ad suam gloriam et ~~Patris~~ peccoris salutem n̄ ê alia q ea q cognoscimq veritatem nois illig, q deg innotescere voluit et noari et celebrari à peccore, q ꝓclama, vit Exod: 34. hoc vero noen in xto demum verum ê, q illud n̄ dictis tm ſs et factis manifestavit Joh: 17. qndo ꝓposito ê ἵλα, σήριον p fidem in sanguine suo ad demonstrationem justitiæ et sanctitatis dei et simul misericordiæ, ut deg justo justificare impium poet Rom: 3. agr n̄ pt deg salutariter cognosci nisi in

xto

Cap: 8.

Xto, neq; dat communio cum deo, nisi in filio dei, sedm id q. e
Joh: 14. v. 6. 7. ubi loco hic explicat, unde p. n. quinq; co,
gnoscem dei ee eam q peccori deum poit ostendere amabilem
et laudabilem et ipsi ee salutaris, sz hanc solum p. q cogno,
scit cum filio et in filio, in q solo e peccori reconciliabi
lis et ita deq salutis, hinc Xtus dicit Joh: 17. hanc ee vitam
aternam ut cognoscamq unum verum deum et quem miserit
ipse J. Xtum, ut divelli hac neq; debeant aut poent fane
dispendio salutis. Praterea fieri negt, ut qs cognoscat Prem
ut deum salutis, sc. cum nihil aliud sit nosse filium quam
nosse illum ee Mediatorem, salvatorem et effectam salutis
eam ee Θεάνθρωπον, hoc nemo novit nisi q novit Prem
et qdem eum qt. repraesentat conem divinam in exercitio
tum justia tum misericordia dja amo et modum postlimi,
nio accedendi ad ipsum ut habeat beatam cum ipso communem,
ut recte dicat Xtus q se ipsum noverint fieri nequeat qn
et Patrem noverint, q ajo notandum, cum inde pateat
qlis sit cognio illa q requit in peccore ut deum qoet fa,
lutariter colere et ut in feq dr. n moriat in peccis suis.

Annotat Eglista locum quoq ubi hac Xtus locutus fuerit
q vocat παραλυτικον, vox ipsa docet si ex origine eam
interpretemur fuisse conclave aliq ubi aliqd rerum fuerit
afservatum q pertinebant ad tplm, qlia conclavia multa fu,
erunt in tplo Cl: Lichtfotus audacter affirmat, neq; sine ratione
ut videt fuisse in atrio mulierum et ita vocari q illic af,
servatae fuerint tredecim cistae Nortbanicae, eo argto q idem
hic loco fuerit, ubi adultera illi fistebat judicanda, q sane
a re ipsa n. e alienum, et in egmodi conclaviebus poterant q

docere

docere et dicere volebant convenire eo fine, saltem in templo fuit locus ille ut diserte addat ad quem sensum prophetiam Malachiae venire debebat Messias, ut dum templi et ibi se talem demonstrare debebat et ubi impr. debebat se ostendere lucem mundi, quae in templo prefiguratum fuit per candelabrum cum septem lucernis, imo ora quae in templo erant, erant umbra futurorum, quorum eps est Xtus, docuit illic ut ostenderet se ea prophetam Jesum et illic locutus est verba dei, ut de prophetia illo praemisso praedictum erat, nemo enim quam Xtus hic de se dicat, dicere potuit nisi deus.

Hoc verò notari vult Evangelista, quod nemo ipsum prehenderit, quia nondum venerat hora ejus, innuens ea ratione, mortem ipsius non fuisse fortuitam, neque ipsum mortuum fuisse ex placito hominum sed ex consilio patris et suo, ita ut ipse animam suam voluntarie depositurus erat ut legitur cap: 10. adeo ut circa mortem ipsius nil contigerit quod manus et consilium dei non determinaverant ut fieret de quibus quoque locuti sumus supra cap: 7. v. 8. et 30.

Non desinit autem Xtus ea porro loqui tum ad increpandos Judaeos, tum ad confirmandum id quod de se dixerant, facerent, hinc narrat Evangelista eum praedixisse, tum quod ipse facturus, tum quod Judaei desideratari sint frustra, quoque eorum futurum exitus, de se dicit se abiturum, sive ~~[illegible]~~ ut locutus est supra aliquoties se abiturum ad Patrem à quo missus erat conf. impr. cap: 7. v. 33. 34. 35. 36. ita saepius et legitur in sequ. quod abitum illum p. d. illustrare debemus introitum ipsius tum sacerdotalem tum regium in ipsum coelum quod gloriosam in illud ascensum, ut illic consederet ad dextram

Majestatis

Cap: 8.

Majestatis et accipiat sem ptatem in coelo et in terra, puri, ficatoe peccorum q se ipsum facta, ita eg abitum considerari debere ut sacerdotalem et regium in Epla ad Hebr. docemur capp: 1. 5. 6. 7. et 8. in coelo e. throng eg e, in q ut rex et Sacerdos sedere debebat Zach: 6. Illic Sanctum S. in q ut summg Sacerdos facta expiatoe p se ipsum intrare debebat, adeo ut Aplg dicat Summam rem ee, q habeamg Sacerdotem summum q sedeat in dextra throni Majestatis in coelis, adeo ut si in terra adhuc eet ne Sacerdos qdem ee queat Heb: 8. v. 3. et 4. Et oes ppha q de Dei et filij Dei ad hoes adventu et descensu ad terram loquunt, ut poit dici Ecce deus vester. Simul quoq memorant eg ascensum in coelum, adeo ut eum Aplo Eph: 4. vocari poimg, q descenderit sedm ppias ex coelo in terram sc. illum quoq ascendere et q ascendit illum descendisse, debuit e. q passoes intrare in gloriam et se ipsum exinanire q erat in forma Dei ut iterum superexaltaret et accipiat noen supra oe noen Phil: 2. Passoes ipsig sedm ppias seq gloria debuerunt 1. Pet: 1. v. 11. igr n Spr hic in terris inr Judaos versaturg erat, s pacto ope à Patre demandato in coelum rediturg.

Invenit verò qs futurg sit Status Judaorum post abitum illig, et eos simul indicat, statum Judaorum describit, qudo dicit fore ut qrant ipsum et in peccis suis moriantur, quem e qo desiderare, et ut eam accipiamg studium adhibere, s illud fieri varijs modis pt, recte v prave, put rectum v pravum e desiderium et labor ac studium conforme, hic p.d. disertè innuit, Judaos n recte qsituros Xtum, q nihilo ming morituri erant in peccis suis,

eam

cum q Xtum alias rectè quit, n posit n invenire et in ipso re-
missoem peccorum et salutem, desiderium & allorum et studium
circa Xtum futurum erat carnale, qsiduri e. erant talem Xtum
et eo modo q eum nunc expectabant sedm pversam q de ipso for-
maverant ideam, ut sub ipsig regno abundarent bonis terrestri-
bg et defluerent carnali voluptate conjuncta cum pompa terrena
et impio in gentes ut supra pligig exposuimg, futurum & erat
ut cum n crederent verum Messiam venisse, ut persevarent in de-
siderio et expectaoe alig Xti, quem hodieq frustra expectant et de-
siderant, s. ut hic e quunt, Et hinc addit Xtg, q in peccis suis
sint moriturri, qa e Messias pecca in se erat suscepturg et ex-
piaturg atq adducturg justam saeculorum, et in illis cognioe
sui multos justificaturg Es: 53. Dan: 9. fieri n poterat qrq
n cognoscerent Xtum et in ipsum n crederent, careret et justia
et justificaoe in ipso, atq ita manerent in peccis suis et in
ijs morerentr sedm ad q Sera atiq docet, n ee aliud nomen in
q oportet servari Qber nomen Xti et in fide eg et vam, adeo ut
quorum aja n set recta in ipso vivere quoq in illo n point
Hab: 2. Prodt & Judaeis hic a Xto id q diu antea Qdixerat
Moses pligig in Cantico illo Deut: 32. Addit caam, qa q ipse
set abiturg, illi n point venire, ut q erant ex hoc mundo
ex prioribg p. Xtum fiare, q n point pvenire et introitum
invenire in coelum, in q ipse erat redituru ut paulo ante
vidimg, qa n alia set via ad Patrem q p ipsum ut Iogh cap:
14. Ipsi autem rejiciebant hanc viam, qdo q vero Messia
Jesum n agnoscebant, atq ita Mediatore, sine q peccor n habet

accessum

Cap: 8.

accessum ut in typo Sacerdotum et summi Sacerdotis con-
spicuum erat olim, ad deum et thronum gratiae ejus.

Probabant hoc quod Xtus dicebat dictis factisque suis Judaei
quod sc. quod ipse ibat, pervenire non poenit, sarcasmo et eludebant
Xti haec verba, qsi illa viderent innuere quod in secreto quam
loco et secessu sibi ipsi violentas ~~sibi~~ injecturus manus sit,
cum facile intelligere potuisset nihil tale Xtum facere, ut quod dixe-
rat se esse lucem mundi, ut quod sequitur ipsum non ambulet in tene-
bris sed habeat lucem vitae v. 12. imo deserte quod abiturus sit
dixerat, eo sc. unde venerat, ad Patrem v. 14. et 16. ut verba
haec sint derisorum et malorum omnino hominum, et talium qles Xtus
describit, quod ex inferioribus et ex hoc mundo sint, haec enim erat vera
causa, cur Xtum non intelligerent in ipsum non crederent, neque adeo
quo ipse abiturus erat pervenire poenit, qua contrariatate
inter illum statum ipsorum et statum illum ad quem in
Xto vocabant, qd sit ἐκ τοῦ κόσμου εἶναι et ἐκ τοῦ
κόσμου τούτου, facile ex usu sacra e intelligere τὸ κόσμο
et mundus hic potest notare terram et res in terra si physi-
ce considerentur opposite ad coelum et ea quae sunt in coelo
quae sunt ~~τὰ~~ ἄνω in ordine ad situm respectu hominum, sic
eo sensu omnes homines et electi et fideles sunt ex inferioribus et
ex hoc mundo, et Xtus solus singulari ratione ex coelo et dnus
ex coelo, cum inde dicatur venisse, quippe quem fuisset apud
Deum, factus e caro et habitavit inter nos Joh: 1. et 3. capp.
Verum verba haec non tam physice quam moraliter usurpantur et si-
gnificant quod ita sint ex inferioribus et ex hoc mundo, ut hunc

mundum

mundum ament, et ea q̃ st in mundo, concupiscentiam sc. carnis, oculorum et pompam vitæ, ut ê 1. Joh: 2. q cogitent q̃rant ac sapiant ea q̃ st in terra oppositè ad τὰ ἄνω ea q̃ supra st, gloriam et hæreditatem coelestem Col: 3. v. 1. 2. et ita p. quo tales n̄ point venire q Xtus ibat ad coelum sc. q fieri neq, ut q sapiunt ea q̃ st carnis, hoes φρονεῖν recte allegant v recipiant ea q̃ st Spis, nam studium carnis ê inimicitia adversus Deum, et regnih ad coelestia ajus coelestis, cum ppor, tio ee debeat inr obtm et subtm ut aliquoties supra videns gobrem Xtus docuit cap: 3. regnoe opus ee, ut regnum Dei videre et in illud intrare point, cum ita ipse et ἐκ τῶν ἄνω ex coelo et coelestia loquereh et ad coelestia bona desiderandā et q̃renda eos invitaret, hinc fieri n̄ poe ut in ipsum credant et ipsum sequanh in mnid Xtus, s3 potis suturum certo, ut si sc: in tali statu pseverent mo, rianh in peccis suis, ut q in ipsum n̄ crederent in quo erat remissio peccorum, s. qa n̄ crederent q ipse eet ille sc: promissus Messias, lux mundi, ille q venturus erat, ubi q̃rebant cap: 1. an Johannes is eet, hanc enim emphasin verba illa ἄλλος ἄλλῳ q̃ sensum habent ad id q in q̃stione ê et de quo sermo ê vid: deut: 32. quo fieat sane fide in ipsum n̄ dari remissoem peccorum, et neminem in ipsum credere poe qdin terrestria sapiat et hunc mundum amet et necee ee ad fidem in Xtum et salutem in ipso impetrandum, ut novi hoes fiant et regenerenh coelitus et ex carnalibus fiant spirituales.

Qua,

Cap: 8.

Quærunt & cum diceret ideo ipsos moriturros in peccatis
qa n̄ crederent q̄ ipse ille sit, qs sit ed q̄ quo haberi ve-
lit. Inepte p.d. ex malo famul ajo, cum diserte hoc Xtus
antea dixisset, n̄ & discendi studio, sz contradicendi ubi
solent, quorum ē mala mens ex malo ajus, ex ubi n̄ ē
sapiæ veræ verum principium, Timor domini.

Respondet tn Xtus, sz ita ut ostendat famul illos id
n̄ quere ajo discendi cupido unde venerat, unde revocat
ad id q̄ antea dixerat, indicans si capaces essent sermonis
sui, ipsos id n̄ posse ignorare p quo haberi velit, dicit
& τὴν ἀρχὴν ὅτι καὶ λαλῶ ὑμῖν, initium qa
v q̄ locutus sui vobis, verba hæc varie interpretant,
Interpres, qa ambigua sūt; quidam ἀρχὴν ita sumunt
ut construant cum λαλῶ, id sensum ee putant, Xtum se
vocare principium, res vera ē, cum sit principium omnium,
id ex ipso id p ipsum sint oia in naa id graa, ipse qp
sit Deus omnium ideo, sz n̄ videtur huic loco sensus ille con-
venire, alii agr p Ellipsin interpretant, ut subaudito
scilicet v similis vocula fiat, id sum q̄ initio loquor, v
ut alii q̄ initio loquor, atqp ita duplici ratione interpretan-
tur ut referant ad initium hujus sermonis, v ad initium ab-
solute dictum, ut sc. Xtus innuat se illum ee, q̄ jam ab
initio mundi locutus sit, ut Es: 48. dr. Alii vero adver-
biatim explicant p prorsus vere id q̄ loquor vobis, ubi
hoc sensu apud Græcos Authores vox illa s. vocula illa ve-

rium

riunt, ut fiant verba asseverationis et fiant omnino, prosq vere, ut videre è apud Platonem, Euripidem, Thucydidem et Demosthenem locis citatis ab aliis, et hoc simplicissimum videtur, ut Xtus ita judaicetur asseverasse id q dixerat antea Je. Je ee lucem mundi, v repetat q tum dixerat, ita ut hoc impr. inculcet se ee lucem mundi, atq eo ipso oes doceat, neminem videre lucem poe, nisi in ipsig luce, neminem videre, neminem opari veritatem poe nisi p ipsum, neminem denique lucem gloriae visurum nisi ipsig merito et efficacia Spsq ejus.

Innuit enim Xtus ipsos eam veritatem ndum cognoscere poe, neq tps adhuc ee, ut ea oi modo revelet plenig illam post mortem, resurrectoem et ascensoem suam revelandam ee, hinc dicit se multa qdem dicenda habere et indicanda, ts ut tacite innuit nec ea locaturum nec ita judicaturum, antequ exaltatus sit, et in his oibus se agere ex Scripto eg à q missus sit, qndo dicit se multa habere de ipsis dicenda et judicanda, innuit ea q habebat dicenda, spectare et impr. judicium suum in illos, respiciunt hae ad Secud. ubi dixerat se n judicare quemq, ts si judicet judicium suum verum ee, hoc e. plenig explicat, docens se nondum judicare, et judicium postea ipsi dandum ee, ut c. 9. 92. et futurum, ut sibi datam ee judicandi potestatem expectant ipsi, revera e. judicaturus erat Judaeos incredulos, ita ut consedes in throno suo, et muniatq Dex virga ferrea et hostes suos dissipet

Cap: 8.

sipet et communicat ut videmus cap: 5. Ipsi de judicium datum erat Pater, ut ipse neminem judicet, imo innuit de hoc judicio locutum esse Patrem, et verum esse id quod Pater locutus fuerat de ipsius judicio et judicio in Judaeos, seqq nil loq nisi q conveniant cum ijs, q Pater locutus fuerat, respicit ita prophetias illas de Messia ut videt, qbus ipsi judicium committit, de qbus supra egimus, v et respicit id q ipse dixerat antea, confirmat ipse se esse lucem mundi eo q Pater hoc testatus fuerit q sit lux mundi Es: 49. alijsq locis in quo testio Patris illud q sit mundum judicaturus includit, q e. lux mundi e, is oia manifestat et occulta qqp, et illi qqp nota st oia ut de oibus judicet, quo dum fpr vocat ad testium Patris, ut verum agit conformiter officio suo et statui, oeconomice e. erat ipse Servus et legatus, et Pater repsentat psonam communis deitatis, atqs ita illis auctoritatis et dnii et juris judicijqp q deo convenit in creaam et impr. in peccatorem, hinc nihil vult loq nisi q ab ipso audiverat, qqp loqui ex Scripto debebat uti aliquoties dixit in supp. q oeconomice oia st intelligenda ut illic ostendamus.

Haec vero ipsi n fabis recte intelligebant, ut notat Ecclesia, n noverant e. q Patrem ipsis loqueretur x q et q Jesu Deum vocaret Patrem suum, uti in qbusdam Codd: et hoc supplet ut q n noverant mysterium illud Patris et filij in q oes thesauri Sapiae et Scie st recondidi Col: 2.

non

non noverant e. Xtum ee θεάνθρωπον, non noverant &
q̃ rade Xtus diceret Deum ee Prem suum, imo ut visum e
cap: 5. hoc q. ita diceret, se filium Dei pprium, ut aeqlia
sibi cum Patre opa tribueret, blasphemiam interpretabant,
hoc e. caro ed sanguis n poterat ipsis revelare, sz ipse Pater
ut e Matt: 16. q. solg recte ed pfecte novit filium, uti
filig vicissim Patrem, nemoqs adeo nisi cui ipsi velint reve„
lare, qdo innuit ut sæpig monuimg, fieri necee ee ad vi„
dendum ad audiendum ed intlgendum mysteria coeli, ut deg
det oculos, aures ed cor.

Futurum tn ut q. nunc n credebant, q. ipse sit lux
mundi, atqs adeo Messias, postea ed v cognoscerent, v sal„
tem cognoscere evidentibus argtis potent, docet porro x. 29.
Temprg illud q. ad futurum erat, post exaltaoem suam expe„
ctandum ee diserte docet, p. hanc exaltaoem q̃ ipsum ex„
altaturi erant Judæi, q̃lis intlgah, facile p. erat ea de qua
logh cap: 3. x. 14. exaltao se. in lignum crucis, qdo innue„
bat sibi pspectum ee geag mortis suæ, sz simul innuit aliã
exaltaoem secuturam, p. q. sit glorificandg, ut qs q̃lisqs sit,
cognoscah ed demonstreh q. sit Messias s. lux mundi, q. exaltao
aliam illam segh, debebat e. p. passos intrare in gloriam,
ed postq se ipsum exinaniverset ad mortem crucis usqs obedes
factg, noen accipe supra oe nomen, uti oes pphetæ, ed sedm
eas Evgelistæ ed Apli docent, ed hoc cognosci n pt, nisi simul co„
gnoscah q. ipse missg sit à Patre s. Deo, uti hæc alternant

in

Cap: 8.

Seris N. T. adeoq nil agat et loquat nisi ex Scripto, Oeconomice se.

Indicat quoq caam cur ita manifestandq et glorificandq post passoes, pactum cum Patre, et Obedientiam suam sedm illud, sedm q n ming, q pp naa eodem communem Pater sit cum ipso, neq ipsum relinquat solum, qa se. spr q illi grata sint, faciat, ha enim indivulso nexu cohaerent, debebat Messias facere voluntē Ps. 40. debebat Patri sacrificium gratum et boni odoris offerre, et Pater n debebat ipsum relinquere Ps. 16. sz potiq illum declarare filium suum, ipsumq constituere ad dextram suam Ps. 16. et 110. Hac Sts egregie demonstrat Joh: 17. ostendens, se glorificandum ee ideo, qa glorificavit Patrem, et opq sibi commissum fecerat, uti et varijs alijs locis, humiliao et glorificao sti indivulso nexu conjunguntr, debebat enim pati et intrare in gloriam sedm testimonium Mosis et Prophetarum ut ipse nos docet Luc. 24. Ipsa rei naa id postulabat, q hoo sanctq debeat tandem experi fructum amoris dei et proximi, qua Sponsor, et Pstita solutoe justificari et accipe Pmium tanto ope dignum, regnum se. in pplum redemtum, de qbq in supp quoq locuti sumq.

Fructq hq Sermonis fuit, q multi crediderint, q

Eglista

Eglista narrat, et ita porro recenset, qd Xtus de credentibus, eorumq statu, officijs et beneficijs, deqs in credentium pversitate et miseria locutus fuerit, ut oves suas diseremineret ab hircis, pplum suum ab hostibus, primo dicunt credidisse, et credidisse Xto loquente illa, qd credere sit in semel dixing, is simul quoq ostending, q in voce sit illa equivocao, sc. sæpe dici eos credidisse, q moti tu magnitudine opum, tum singularitate et substantia dictorum Xti, subitaneo quodam ap motu judicaverint illum ee Messiam, hocq pfessi sint, qles ut supra visum f. ipsum postea deseruerunt, qa sc. fides illa in habebat radicem ut loqtur Xtus Matt: 13. is alij ita dicunt credidisse, ut fides ipsorum fuerit vera et cum salute connexa, q fidem describing cap. 1. ad v. 12. Quando & hic dicunt multi credidisse, de utrisq hoc intelligi pt, sc. qd fuerint in tm, q celeri quodam impetu mentis pfessi fuerint ipsum ee Messiam, is et qd fuerint q hunc sermonem miserint vera fide, qui sc. illuminati fuerint, ut q ab ipso dicebant recte intelligere, et de eorum Xitate secm Mosen et Prophas recte judicare potuerint, firmoq decreto sibi ppofuerint illi obseq ut Regi Messiæ, ita enim conjungunt hæc cum prioribus, ut videat hic recenseri effectus sermonis Xti, et experimento pbari qd dixerat Xtus v. 12. se ee lucem mundi, ipsumq ita secuti, ut lucem suam, ut haberent lucem vitæ, pfiterentq dictis et factis, q ipse ille sit pmissus Messias, et lux mundi, itaq

Heic

hinc se ipsa patefecit fidem ex auditu Rom: 10. et verbum
ex semen regraois 1. Pet 1. v. 23. sc. si accedat interna in-
stitutio et tractio Patris de qua egimus cap: 6.

Cap: 8.

Hos credentes Xtus de varijs erudavit, proposuit ipsis,
qs sit character verus discipulorum suorum, qsq fructus in
ipsius schola expectandus, Character discipulorum Xti e,
manere in ipsius sermone; p sermonem Xti intlgr omis
dra, q v Xtus v discipuli eus locuti fuerint, ut qd cre-
dendum, qdve faciendum est in regno Xti edocerent, atq
ita ex oes sermones Xti et Apstolorum, repsentati à Prophis
et audiendi tpre N.T. omis sermo sc. Euglicus oppositè ad
pmissoem, ps pmissoi conformis tn oia mysteria tpribus secu-
laribus tacita, et in plenitudine tpris revelanda, dra veri-
tatis oppositè ad pmissoem et umbram, dra graæ opposi-
tè ad jugum, dra pietatis de cultu raonali N.T. deqs
officijs deo et pxo debitis sub regno Xti, et ita Prædixe-
rant Prophæ Xtum legem promulgaturum q audiant in-
sula Es: 42. futurum testem nationum Es: 55. annun-
tiaturum noen et justiam Dei Ps: 22. et 40. graam
fore in labijs eus Ps: 45. et hinc ipsum audiendum ee
Deut: 18. ut q locuturus sit verba Dei, et ita supra
videmus, ut p Mosen lex fuit data, ita p ipsum manife-
statam ee graam et veritatem cap: 1. manere e in
sermone Xti e, sermonem illum primò ttigere, et de
eus sensu rectè judicare, tum veritatem eus ad conscia-

manifestatam

manifestatam habere, et ideo illi assentiri, tum illam custodire in puro corde, meditari et ruminare et oi studio efficere velle ad sapiam, ut sermo Xti habitet in nobis copiose cum oi spirituali scia et prudia, utq; oes partes mysterij possing inr se comparare, et ita cognoscere etiam multifariam dei sapiam, deniq; sermonem illi obedientem ee, illum habere q unica norma oium actoum suarum et totis vitae et ita Xto adhaerere tq. unico doctori et legislatori et verbo eg ut luci in oi via et vita nra, q nos ducat ad summum finem, aam dei in Xto communem, atq; ita tum opam dare ne transversi agamur ab hoc instituto, et declinemg v ad dextram v ad sinistram, et hanc ob caam oia pbare an convenaint cum sermone Xti, et repudiare qcqd illi contrariah, ut Xtg re vera hic illud inculcet, q oes Xtiani serio spr meditari et psenti memoria retinere debent, cum sine eo n sint veri discipuli Xti, neq; adeo participes et meriti et bonorum regni eg, contra discipuli eg et participes gloriae eg, q hisce obtempant, haneq; in se rotam instituto et ex ajo deprehendunt, revera enim hoc demum e ee discipulum Xti, illi ut unico doctori et legislatori audientem se et obedientem pbere, neq; alium audire Matt: 23. neq; fieri pt, ut qs discipulg eg sit, nisi discat, v ut recte discat, nisi ita discat, ut q dicunt illgat, illecta credat, et q credat p obediam fidei obsignet, et ipsis opibg exprimat, saltem nemo pt ee discipulg sine tali pposito, qq potest ee

discipulg

discipulq Xti, q ndum pfecerit ad oem cognoem et
veritatem, hs dah pfectq, isq hq ppositi ē fructq qdā Cap: 8.
p gratiam dei et opaoem Spsq eq ut Xtq docet v. 32. v. 32.
qndo pmittit tales cognituros veritatem, et illis iterum
tq. cognoies omnium q p veritatem sint liberandi.
Veritas qd sit et qoo cognoscah aliquoties dictum fuit
in antecedd: vid: cap: 1. v. 17. et 3. v. 21. inr alia
fc. veritas ē, qeqd vere de re. aliq pdicari pt, et tot
st veritates quot st res, rerumq affectoes et relaoes,
hs ē differia inr veritates, ē veritas aliq fundamentalis
in naa et in graa. In naa qd et qs deq sit; in graa, qd
et qs Xtq sit, nam ad has veritates reliq oes in naa
v graa referri debent; hæ st aliarum fons unde deduci
et eo reduci debent, et ante oia qdem necē ē cognoscere
qd et qs deq sit, ut cognoscamq q et qoo colendq sit,
et nisi hæc veritas naalis recte cognoscah, fieri n pt,
ut cognoscah recte veritas supnaalis, s. veritas q in Xto
ē, ut loqh Aplq Eph: 5. vicissim nisi cognoscamq veri„
tatem q ē in Xto Jesu, veritas naalr cognita de deo
et religoe peccori n sufficit ad veram pietatem v salutē,
qndo & Xtq hic pmittit jis, q mansuri sint in ipsiq ser„
mone ut veri discipuli q cognoscituri sint veritatem
pmittit futurum ut veritatem de Xto recte cognoscant,
atq ut simul qd de deo naalr cognosci pt, id ipsis
sit ad pietatem et salutem manifestandum quoq, im„

pmis

primis re oia dicamq, pollicet futurum ut veritas de Xto
ad conficiam ipsorum manifesta fiat, et ut p operaem Spq
efficiant in cognitione veritatis ad veram sapiam, ut tq. spua-
les oia dijudicare possint ut e 1. Cor: 2. f. ut accipiant
unctoem q ipsos oia doceat 1. Joh: 2. itaq ut efficiant eo
usq ut possint deum adorare in Spu et veritate, et cogno-
scere veritatem q oppositè ad legem Mosis manifestanda
sit p Xtum Joh: 1. v. 17. et qdem ita, ubi veritas e ad
pietatem, utq in veritate illa sanctificent, Sera enim
stylo noscere synechdochice notat simul actq vltatis
cognitioi conformes f. conformes veritati cognitae, indè e
q deum cognoscere oem cultum dicat oemq religoem,
ubi cognoscere deum et Xtum Joh: 17: v. 3. coll: Jer: 9.
e enim ea connexio inr actq intellectq et vltatis, ut ex ma-
gna luce et intellectu segq magna ppensio in vltate, et res
qndo st objectvè in intellectu p naa sua moveant vltatem,
qoo simul innuit veram sanctitatem ee ὁμότητα τῆς
ἀληθείας Eph: 4. neq ee actq caosales in religoe, nisi
q proveniant ex cognitione veritatis. Et qa in oib veritas co-
gnoscit simul, fs pfectq dat, quem stylq vult ee manifestum
in nobis, et habenti dat ut Xtq logq, neq frustra pt ee
labor in Dno, hinc docemur Xti hac pmissoe, q si fideles
simq in una veritate cognita et maneamq in sermones
Xti et magis magisq p illuminaoem Spq cognituri simq

oem

Cap: 8.

dem veritatem necessariam et salutarem, donec non amplius cognoscamus ex parte, sic cognoscamus uti cognitti sumus 1. Cor: 13. et 1. Joh: 3. Et ea vace tum veritas habet hunc fructum quem Jtus conjungit ut nos liberos faciat; Libertas nihil aliud est quam potestas agendi secundum judicium et placitum nostrum s. status ille in quo non impedimur in eo quod volumus, itaque libertas illa est vel absoluta et independens sui modo, vel et restricta et dependens, prior non competit creatae, ea enim potest esse independens à Creatore suo, et ea soli deo propria, quia sibi ipsi lex est, neque agnoscit vel legislatorem vel legem superiorem; posterior creatae convenit, et illa non unius gradus est, quod varijs modis potest hominem velle aliquid agere et agere aliquid convenienter vel suae naturae naturali, vel huic activae statui, quod enim ego voluntas recte aut secus vult et quod vult agit, ita vera et vel falsa libertate fruitur; Vera libertas non potest esse nisi ea quando vult bonum verum idque sine impedimento assequitur, ita cum naturalis non possimus quoque magis voluntarie velle quam summum bonum, et media ad summum bonum, vera libertas consistit in electione summi boni, et proto voluntarioque usu mediorum quae eo ducunt, itaque cum deus sit summum bonum, neque detur cum deo commuo nisi deum amemus et colamus, illique obse,

obsequamur; Vera libertas ê amare et colere Deum, Deoq; obedire et servire; contra servitus ê Deum n̄ amare aut colere, n̄ illi servire, cum ubiq; qcqd n̄ volunt in Deo et ad Deum et sedm vltatem Dei id impediat naalem illam vltatem s. desiderium fruendi summo aliquo bono et æterna felicitate, et ita vera libertas ê, ubi ita Deum colimus uti hoc conveniat nāæ hōis raōali ēq; relaōi ad Deum, reliq; oes actus q inde n̄ fluunt aliq; raōe servitutem inducunt, dum impediunt actus illos raōales et liberos, hinc qdam servitus ê, q ita creatis obnoxij simus, ut n̄ possimus ita libere spr̄ vacare cogitationibus raōalibus de Deo Xtoq; ita servitus ê si Concipiat Deus talia opa carnalia q n̄ conveniant ppriè nāæ hōis raōali et sehesi ēq ad Deum, s. in qbus n̄ sit cultus raōalis, prior servitus et locum habebat aliquo modo in statu integritatis, magis et nunc adhuc in regno Xti pp vanitatem cui creatura subjecta st, et posterior illa locum impr. habebat sub lege Mosaica, et tertia ê illa q ê in actionibus illis p quas recedimus à vera illa libertate q supra descripsimus, s. ê servitus peccati, quod illetus impedit ne possint recte judicare, et vltas et membra cpris, ne possint recte agere uti hoc describit Rom. 6. et 7. capp: Quando Xtus hic dicit veritas nos liberos faciet, æquum ê ut primò attgamus cognitionem et amorem veritatis liberare à servitute peccati,

et

Cap: 8.

et ita Diaboli q̃ seducit ad peccandum, nam in peccato è ignoria et odium veritatis, utrumq; tollitur p̃ veram veritatis cognitionem et amorem s. p̃ sanctificationem in veritate, q̃ enim id vere amabile sit, novit, id et vult, et porro sedm id liberè agit, et ultariè ones suas actones moderat, atq; ita dum fit servus Dei et justitiæ, fit liber injustitiæ uti Apls docet Rom: 6. et 7. Verum uti veritas q̃ hic cognoscenda erat, è veritas in Xto et p̃ Xtum manifestata oppositè ad legem Mosis, ita eg cognitio necessario quoq; liberat à servitute legum cæremonialium uti docet ad Hebr. integra fere Epla ad Col: 2. alijsq; pluribus locis, nam ea servitus erat Chirographum adhuc peccati, q̃ Xtus cruci affixit, neq; E fieri poterat, ut ñ leges illæ, ñ legum illarum vindices, ñ servitus illa sedm leges maneret in regno Xti, neq; E Xtum et veritatem in Xto æquam cognoscere pt, qn cognoscat se liberum ee à lege Mosis, atq; etsi ñ tm cum peccatis luctari debeamus sz et cum vanitate qbus obnoxiæ sunt creaturæ Rom: 8. fieri tn ñ pt ut ñ cognitio veritatis in Xto ab ijs quoq; plenè nos liberet, qa ñ pmus eam veritatem cognoscere et credere, qn experiri debeamus tandem verum ee q̃ Xtus sit effecta effectæ salutis caa q̃ nos et plenè sanctificet et plenè beet ut æternum fruamur plena in fruitione Dei libertate.

Videbant

Videbant eo offendi Judaei ⁊ saltem occasionem hanc arripere, ut quo sensu Jesus diceret ipsos liberos futuros interrogarent et illigerent, provocant ⁊ ad genus suum tq. filij Abraham et ad libertatem suam ut q nullis unquam servivierint, solemne hoc Judaeis ē provocare ad genus suum et qdem pt. illud descendit ab Abrahamo q perversam et inanem ipsorum superbiam xtus taxabat, qndo prohibebat, se cogitarent se ee filios Abrahami, cum deus et potest ex lapidibus Abrahamo filios excitare, revera enim nil poterat, q eent carnaliter filij Abrahami si n insisterent vestigijs fidei ipsius, sicq n simul eent filij promissionis p regenerationem, s. si n subjicerent se conditionibus foederis, sub quibus deus promiserat se futurum deum Abrahami et seminis eius, caro enim ut hic quoque illud dicamus n prodest quicq, sed Spus ē q vivificat, Ismael enim aeq ac Isaac quoad carnem erat Abrahami semen, atque ita omnes quotquot ex illo genus ducebant, et stultum ē judicare xto placere ultum pp carnalem nativitatem, sedm q omnes homines pares st; q vero addunt nulli serviviung, id v ad totum semen Abrahami, v ad illos q tum vivebant, referri pt, de toto semine n ē verum, nisi illgamus hoc ita, ut sensus sit, q manserit spr ppls peculiaris, neq facti sint idololatrae, qq et vix eo sensu dici pt, cum multi idololatriae rei fuerint, alias servi fuerunt posteri Abrahami in Egypto, Assyria et Babylonia, q v illos att: cum quibus xtus loquebat, illi vivebant qdem adhuc suis legibus, ita tn ut agnoscere deberent Romanorum

rum

Cap: 8.

rum impium, videntq; & impr: hoc modo fesitari velle
quo sensu Xtus dicat, Liberi fietis, sc. an eo sensu, ut
sperandum sit Romanos, aliasq; ões gentes ipsis subjugan,
das esse, ut ipsi sint ovium Dei, an ullo alio, p.d. enim
de carnali libertate et servitute cogitabant, et n de
illa q conjuncta E s. servitus s. libertas cum veritatis
amore v odio, atq; ita e libertas v servitus mentis,
intellectus, voluntatis, affectuum, imo totius hois.

Patet hoc ex responsoe Xti, q illos de vera servitute
et libertate et utriusq; caa erudit, et simul docet quã
sint v n sint veri Abrahami filij, asseverat tq. loquens
in noe dei, et ut legatus eius, deum q. testem et judicem
invocans p formulam illam, Amen Amen eum esse servum
peccati q faciat peccatum, atq; ita docet se locutum fuisse
de liberave ex ista servitute peccati; qd fit peccatum fa,
cere, ex naa peccati s. e illgere: Joaes 1. Epla cap: 3.
docet qd sit peccatum npe ἀνομία, atq; ita qcqd fit,
dicat aut cogitat contra legem, cui qs sube peccatum
e qcqd fit, dicat et cogitat ab hoe contra legem v naa
inscriptam cordi v revelatam et scriptam in libro; Ejus
naa eqq demeritum tum demum à nobis rectè cognoscit
si rectè cognoscamus naam legis contra q committitur,
q lex cum sit lex dei, autoritas legis in autoritate
dei fundat, autoritas vero dei in naa dei et creaa
raonis, et relaoe q e inr deum et creaam raonalem,

atq;

atq; ita in Dei pfectoe summa, summa scia et potia et hois ab ipso quoad ee et bene ee dependia ita ut qsqs n agnoscit autoritatem legis, eo ipso q; illi se subtrahit, eo ipso violet autoritatem legislatoris Dei, et neget simul Dei sciam et potiam et summum in hoem jus, hoesq; dependentiam à deo, eq; adeo abnegao Dei et divinae ὑπεροχῆς atq; ἐξουσιας hois, itaq; privat p.d. favore Dei et mereti iram Dei, & mereti ut deg actu testeti se ee legislatorem q et servare et pdere poet, q; mxe testati peccori, si ipsum ut mereti pdat, primum & q; orih ex peccato e p.d. q; deg cesset amorem suum testari, opando in ipso ea q pertinent ad ipsig pfectoem, justum enim e, ut q ab negat deum, et careat effis amoris Dei, atq; ita illuminaoe et sanctificaoe et q vult suam potig seq pravam voltatem, q Dei illam ut et sua voltati subiciat, atq; ita fiat servo pravae voltatis suae, quo e servo peccati sedm id q dicit 2. Pet. 2. v. 19. à quo qs victo e, eg servo e, justo se. Dei judicio, ea raoe enim miser e, et punit peccatum peccato, qt. id nexum habet cum aeterna miseria, nisi interveniat Dei gratia.

Et hinc infert xtg aliud, q; assumat tq. medium, servum n manere spr in domo, ts ejici ex domo tandem, si n amplig se. placeat Hero suo, filium verò manere spr in domo ut legitimum haeredem paternorum bonorum v. 35. tacite ita innuens ipsos ee peccati servos, et ita

illis

illis enunciet, q conclusoem facere debeant, sc. q si servi sint, sint ex domo patris sui ejiciendi, ut non amplig poeint vocari filij Abrahami, futurum sc. ut ex terra hæreditatis ejiciant, ut domg dei n sit amplig ipsorum domg, ut ita ex patria sua exules vagent inter oes gentes, nisi maturè resipiscant, ut tq. filij maneant in domo Patris, n qdem manu facta, sz æterna illa, q expectat post hanc vitam, hoc ē, in commuoe dei, hic in grata, æternum in gloria; verum et hoc videt innuere, n quemeunqs filium manere in domo, qq et hoc verum sit, sz singulari rasoe illum, q vocabat et filig Abrahami et filig dei, Abrahamo enim semen aliquod promissum erat, in quo eet benedictio oibg alijs filijs expectanda, et Sera promiserat dei aliquem filium, q futurg eet rex, eg hæreditas sint gentes, et fines terræ possessio eg, et ita qdem ut beati sint q ad ipsum confugiunt Ps. 2. ille filig quem ipsi volebant exstirpare, hæres futurg erat et manturg in domo, et q illum et cum illo relig in eg commuoe.

Cap: 8.

Hinc addit, si filig vos liberaverit, vere liberi eritis v. 36. libertate sc. opposita servituti illi, atqs ita p q liberi sint à dnio peccti et diaboli n tm, sz et à jugo legis δουλάσαντω, et legislatoribg alijs q sedebant in Cathedra Moses, ut n amplig poeint alijs dici, ne tange, ne gusta, sz ut mero rasoali cultu se offerant

v. 36.

deo

Deo hostiam vivam sanctam et placentem, imo tandem liberati ab omnibus malis et ab omni vanitate frueantur sine ullo impedimento perfectissime Deo et fructibus meriti Christi, f. autem patet quo sensu hoc permittat Christus in Emphasi sc. unde dicit veri liberi eritis, opposite ad omnem libertatem imaginariam, quam non convenientem creaturae rationali, docens simul homines plerumque ignorare quid sit vera libertas, et sibi illudere libertate falsa et imaginaria, opponit vera non vera, quod faustum fieret nisi in his errarent homines, et ita docet omnem libertatem aliam quam quae dat in filio, esse falsam et imaginariam filium unicum statuit assertionis in veram libertatem eam. Liberi eritis si filius vos liberaverit, quod facit filius tollendo eas servitutis, ea servitutis omnis est peccum et pp peccum justa Dei ira et judicium, peccum ipsum quidem semel factum infectum fieri nequit, sic pt tolli peccum respu effectuum peccati, ut non amplius imputetur ad damnationem, et hoc fit, si non remittatur poena absolute, non remittatur in demonstratione justitiae; posteriori modo fit in filio quod propositus fuit in propitiatorium ad demonstrationem justitiae Dei, facta autem est demonstratio justitiae, quando secundum decretum Dei et legis factus fuit loco reorum maledictio, ut a maledictione illos liberaret Gal: 3. ita liberati a maledictione et Deo reconciliati non prout non vi meriti filii liberari a duo peccati, quod pars est maledictionis, et contradictorium est,

recon-

Cap: 8.

reconciliari deo, et n̄ sanctificari, cum utiq; peccum sit inimicitia cum deo Rom: 8. igr qa filiq; n̄ potuit n̄ mori, justq; q injustis ut eos reduceret ad deum 1. Pet: 3. et ut sibi purificaret pplum peculij zelotem in bonis opibq; Tit: 2. hinc et vi meriti eq; reconciliati q; potiam eq, et opacem spq eq debent asseri in veram libertatem ut sint pplq dei et xti, neq; pat ee pplq dei et xti qn et liberent ab oi malo, ut tandem plene sint liberi; Verum qoo liberet filiq, nezq docet, sc. illuminando ad cognicem veritatis hq, et sanctificando ad amorem eq ut supra vi„ dimq, ne qs putet hanc liberacem carnalem ee et ad li„ bertatem carnalem.

Quia vero ipsi putabant se ut semen Abrahami liberos ee, xtq illis hanc gloriacem adimit, ostendens, q; neq; Abrahami semen verum sc. neq; vere liberi sunt, etsi semen Abraha quoad carnem, q; xtq illis concedat, pbat autem q; n̄ st liberi vere adeo, qa semen Abrahami quoad carnem, qa qrant ipsum interficere, eq caam assignat, qa sermo ipsiq in ipsis n̄ maneat et pcedat ex ijs q di„ cta a nobis st, p. p. vis argti hq, si enim libertas vera e ea q orih ex cognice et amore veritatis, libertas à dmo peccti et diaboli, p. d. q peccum et opa diaboli faciunt, eo ipso n̄ st liberi ſ ſervi qa à veritate recedunt, e enim utiq; veritas certa, q et conscia et verbum dei do„ cent, n̄ ee aliquem injuste occidendum, utiq; enim lex ipso„

rem

rum q̃ gloriabant, dixerat n̄ occides, lex nāq docet, hoēm ad imaginem dei factum, et à deo vita donatum, ea n̄ ee privandum nisi sedm̄ voluntatem dei, ergo is n̄ ē liber, q̃ quod alium occidere, impr: si ita occidendi ajum habet, ut ad veritatem n̄ attendat, neqs veritatem recipiat, et tales hi erant, in illis enim xti sermo n̄ manebat, s. ut qdam ced,, dendam ee emphasin vocis putabant, n̄ procedere v. n̄ invenire locum n̄ agere radices n̄ implantari neqs fructs ferre et tanto magis hoc probabat, q̃ ipsi n̄ sint filij Abrahami et liberi, qa sermo hic conveniebat cum promissoribs factis Abra,, hamo et eam dta Mosis et ab eodem deo profects erat q̃ ad Abrahamum et q̃ Moses locuts fuit ut supra aliquoties visū ē, unde et hoc notandum ē n̄ tm hic manifestò inculcari nullam dari liberationem à peccto v à dmo peccti nisi p̄ xtum, neminemqs adeo suis viribs se liberare et servare poe, s̄ et neminem liberari vera libertate, nisi p̄ cognitionem et amorē veritatis, et nisi sermo xti in eo maneat et radices agat, ita ut in eū typum transformentur Rom: 6.

Ut autem ipsos tum coarguat mxi peccti tum ad resi,, piscentiam exstimulet, n̄ docet tm ipsos sermonem suum negligere, s̄ et sermonem suum talem ee q̃ debeat recipi qa sc. ipse loqr q̃ apud Patrem viderit, sc. q̃ nihil loqr nisi verba dei, ideo qa fuerat apud Deum, imo deus, et hinc qa fuerit in sinu eus, eum potuerit manifestare, eum et oia consilia factaqs Patris profectò videat et audiat,

imo

Cap: 8.

imo eadem illa q̃ Pater facit, faciat, utpote unum cum Pa-
tre de qbꝰ in supp: actum fuit aliquoties, qq hic ita
loqꝰ oeconomice ut legatꝰ dei et ppha ille ꝓmissꝰ, sꝰ qlis
ppha n̄ potuisset ee nisi q loquebatꝰ vidisset eo sensu
apud Patrem, ut hac rate ipsos velit considerare, anne
sermo ille quem loquebatꝰ sit revera deo dignꝰ et conve-
niat cum eo quem ipsi quoqꝰ antea audiverant, et ita
conscium ipsorum convincit, q ipsi n̄ sint veri filij A-
brahami et dei, cum sermonem dei spernant et n̄ imi-
tentꝰ v̄ Abrahamum v̄ deum, sꝰ suum Patrem facientes
q apud ipsum viderant; Quem illgat p Patrem ipsorum
in segq. docet deserte x. 44. diabolum sc. q n̄ qdem Pa-
ter erat p gravem carnalem, sꝰ tum qt. mores eꝰ imi-
tabantꝰ ut xtꝰ docet, tum qa peccum q ad ipsos transi-
verat, p ipsum in mundum intraverat, et in totum gen
humanum, uti docemur Rom: 5. quo dicantꝰ facere id q
apud ipsum viderant, s. e illgere sc. n̄ ignotum ipsis erat,
q xtꝰ dicat postea, diabolum ab initio homicidam fuisse
et in veritate n̄ stetisse, et advertebant talia in ipsis
q in semine serpentis debebant ee conspicua, et facebant
ea volentes occidere xtum.

Quando xtꝰ ita obscurꝰ loquebatꝰ de Patre ipsorū
eꝰ opa imitarentꝰ, hoc v̄ p cecitate sua n̄ illgebant, v̄
se n̄ illgere simulabant, et respondent iterum Abrahamum
Patrem suum ee x. 39. q xtꝰ refellit argto petito ab opibꝰ

ipsorum

ipsorum, q̃ cum n̄ talia sint, q̃lia fecerat Abraham, probat
q̃ n̄ sint genuini Abrahami filij, etsi sint ex semen quoad
carnem, eodem uti modo argtat Apls, q̃ docet Abrahamum
ee Patrem credentium et ambulantium in vestigijs fidei
Abrahami, atq̃ adeo illos demum verè filios ee, q̃ sint
simul cum Abrahamo fideles, neq̃ agr oes ee filios q̃ st
semen Rom: 4. 9. et ii. capp: filij npe pmissois uti vocat
Gal: 3. et 4. quotquot npe nascuntur n̄ ex fœcunditate pa-
rentum naali, sz virtute supnaali dei ut Isaacq, et ita
docet xtus hoem n̄ tam æstimandum ee à cpre q̃ à mente
et qdem mentis pfectoribus, ita ut mens demum et mentis
rectitudo et recta opaones hoem faciant, fidem eps habere
ex alio nolit tanti æstimari ut ppea qs ex eo dici filius
mereat, quo monemur, vera bona et q̃ mxe æstimanda
sint ee bona aji, ut enim hoc modo demum geriamus ima-
ginem dei et fiamus geni dei, si mentem habemus illi pfec-
tissimæ eaberus similem ut ipsum imitemur p captu nro
cognoscendo et amando ut videre è Eph: 4. et Col: 3.
alijsq̃ locis; ita et hoc modo demum fiamus geni et geriamus
imaginem eorum q̃ st filij dei, et gerunt imaginem eo,
qdit se hæc naa et similitudo dei et filiorum dei in opibus,
q̃ st argta cogitaoum et desideriorum, fidem externa opa
impanti à veritate, agr judicari debet, quorum opa n̄ st
similia, eorum ajum et naam n̄ ee similem, atq̃ adeo
n̄ ea filium Abrahami q̃ n̄ facit opa Abrahami.

Quod

Cap: 8.

Quod autem ñ faciant opa Abrahami pbat Xtus v. 40.
qa quant ipsum interficere; Ipsum q veritatem loquat q
a Patre audiverat, in quo Abrahamo sint dissimiles, quo
ed docet quam sit officium suum ed q Judaeorum sit impie,
tas: officium suum ee log veritatem, hoc convenit cum
antecedd: ubi Xtus docuerat fili opa ee suos liberos facere
p veritatem, quidem ed Joan: 18: cap: docet, se eo fine ve,
nisse ut testet de veritate, ed veritatem ee sceptrum
regni sui, p veritatem autem q locutus ē filius, dixing
qd ellgi debeat ad cap: 1. v. 17. veritatem ut verbo ed
dicamus de Deo ed Xto, q cognoscere ē vita aeterna
Joh: 17. ed in qua oes thesauri sapiae ed scia sit recondi,
ti Col: 2. Illam quido à Patre se accipisse dicit s. audi,
visse, scat partem eidem nae communem, sis impr. decoro,
miam ed, sedm q nihil q. in suo noe, sis oia in noe Patris,
q jus deitatis exercet, logh. Quando vero Abrahamum
ita ñ fecisse dicit, affirmat Abrahamum illam veritatem
amasse, noverat ille Deum, noverat ille Xtm, eg diem
videre desideravit Joh: 12. ed reverebat ac colebat
Deum ed Angelum foederis; Ipsorum vero opa alia plane
erant, ed talia qlia facit Pater Diabolus, ut dein ex,
presse dicit; Ita Xtus docet quam sit verum semen re,
graos sedm veritatem q Xtus ed ministri eg locuti fuerunt
conf. 1. Pet: 1. v. 22. ed fegq qa veritatem nosse, verita,
tem amare, ed veritatem facere ut ē cap: 3. v. 21. ē Deo
similem ee, q ē fons ois veritatis, ed ita filius quoq Dei,

verita,

veritatem ñ nosse, ñ amare, ñ facere, ẽ similem ẽe illi, q̃ in veritate ñ stetit, et in quo ñ ẽ veritas ut loqtur Xtus paulo post v. 44.

v: 41. Hoc ostendebat Judaeis v. 41. allegabant enim s. Xtum qndo loquebat de Patre ipsorum tali, cũ opa mala st et q̃ sit homicidae, illum loq̃ de diabolo, hinc respondent se non ẽe nothos s. spurios et unum Patrem habere ipe deum, sc. quẽ diabolo opponunt, innuunt ita se ñ ẽe natos et ppli, alis q̃ alienati erant olim à deo, neqs ex impio ex illis conjugio, s ẽe veram et genuinam pgeniem ppli dei, verum semen Abrahami, Isaaci et Jacobi, et hinc quoqs deum agnoscere p deo et Patre suo, q̃ respiciunt ñ ad creaoem et conservaoem q̃ illis cum gentibus erat communis, s ad redemtoem, quo sensu deus se ipsorum Patrem ñ semel vocat vide Deut: 32. inr alia, et ita deum Patrem invocabant, deus Israelem vocat filium suum, primogenitum suum, gloriabant & privilegijs suis, non cogitantes, ñ oem q̃ deum Patrem vocat et filium dei ẽe, sed illos tm q̃ gerant imaginem dei, et hoc ẽ q̃ Xtus inculcat v. 42. qdo ostendit, neminem vocari pōe dei filium in veritate, nisi et deum amet, et eos q̃ in noe dei loquant veritatem, et impr. nisi ament Xtum, q̃ à deo exvit et missus ẽ, hoc p. d. conveniebat cum ijs, q̃ tota Sera V.T. oesqs p missoes docuerant, deberi ipe Messiae et Angelo foederis obedaam vide Gen: 49. Exod: 23. Deut: 28. Ps. 2. et 110. multisqs alijs locis, et hinc ignotum illis ẽe ñ poterat, Messiam regem obedia dignam

ẽe

ee, Rex enim n̄ ē q n̄ habet jus percipendi, Messiam autē regem futurum ex ōbus p̄missōibus manifestum erat, et hoc nunc unum ipsis incumbebat ut examinarent an revera ipse Messias sit, an exierit à deo et missus sit, & an notæ et Characteres Messiæ in ipsum quadrent, et impr. hoc argto cognoscere Messiam debebant et poterant, si lo, quereth veritatem & veritatem dei, q̄ testium habebat et in conscia hois, et in Mose et Prophis ut supra mo, nuit, hoc enim modo manifestum fit, ipsum ee lucem mundi, lucem vitæ ut supra loquebat x. ir. et ubiqs Xtus hoc modo vult verba sua examinari q̄ndo dicit, se neqs à se ipso venisse, neqs adeo à se log, ita enim indicat se nolle sibi credi ob p̄prium testium, s̄ ob testium Patris q ipsum miserat ut supra vidimus, et si p Messia agnoscendus erat, et agnoscere, si crederent Mosi et Prophis, poterant, amandum quoqs ee sequebat et unica nota ē subditi regis Messiæ, Messiam amare, veritatem q̄ in ipso ē cognoscere et facere.

Cap: 8.

Ostendit autem q̄ cāa sit, cur ipsum n̄ ament et veritatem n̄ cognoscant, qa se. nequeant audire sermonem eius, videlicet hic Xtus primo intuitu idem p idem p̄bare, p̄bat enim eo, q loquelam ipsius n̄ cognoscant, qa sermonem ipsius audire nequeant, s̄ revera verba hæc distinctum sensum habent, γινώσκειν hic ut sæpè alias in Emphasi videlicet sumendum ee, ut sæpè judicium rectum, ἀκούειν verò hic eo sensu sumitur, q alias dicitur habere aures ad

Jv: 43.

audien,

audiendum, q̃ nobis habere cor ad intelligendum & cor purum ab erroribus, prejudicijs, concupiscentijs pravis, q̃ impediant eo, gnoscem, eodem modo ac Hebr. לבב Deut: 28. v. 19 alijsq̃ pluribus locis, quos Xtus innuit, revera necesse est, ut detur hoc à deo aures ad audiendum et cor ad intelligendum f. ut plurimis videmus cap: 3. necesse est ad id ut qs videre possit regnum Dei et in illud intrare, ut hoc regnet ex aquâ et Spu et fiat novus homo, nam concupiscentia carnis et sensus eg est inimicitia adversus legem dei, neq; illi se subjicere pt Rom: 8. v. 7. conf: 1. Cor: 2. v. 14.

Id verò patet ab ipsorum indole v. 44. quam ut χαρακτηριστικώτατα q̃ noverat ita, et ceteroq̃ est in hoc novit, ut videmus v. 24. et 25. erat autem hæc illorum indoles similis diabolo, illo q̃ homicida fuit ab initio, q̃ ob eam supra dixerat, q̃ habeant illum p Patre eg opa faciant v. 38. et 41, ubi ostendens Patrem vocari n̄ solum q̃ naatem gratiam alicui communicavit eandem naam, sed cum quo qs habet eandem naam & eandem indolem, eosdem mores, impr. si ille sit autor similitudinis illius, v̄ instituo v̄ seductor v̄ exemplo v̄ verbis, atq; eo sensu diabolus Pater ipsorum dicebat, ut seqq. docent, qa eg mores et facta imitabant, egdemq; ati erant, impr. qa vis hæc corruptio, pp q̃ hoes fuerit st diabolo, à diabolo ortum habet q̃ primum hominem seduxit, p quem porro peccatum in omes transivit, adeo ut eam ob eam statim in prima promissione fuit mentio seminis serpentis & diaboli, ut illud explicat

v. Cor:

v: 44.

Cap: 8.

2. Cor: 11. q. autem hi pertineant ad semen serpentis
id eo patet, qa eg cupiditates velint facere x qrant
ipsum occidere ut supra loquebat, etsi loqueretur veritatem
id a deo missg esset, ideo qa veritatem ipsi non
amarent, hoc duplici raone ostendi pt, v q. ipsi simi-
les habeant cupiditates, v q. ea quoqs a diabolo sint
q eas in ipsis excitavit: Primum nullam habet
difficultatem, sedem certum sit ut statim ipse dtg
docet, diabolum ee homicidam; de posteriori majorem
difficultas, an diabolg potit pravas concupiscentias exci-
tare in ipsis houm, cum hoc videatur soli deo proprium
ee, certe Scra ubiqs tribuit diabolo seductorem vide
2. Cor: 11. ubi dicit ipos a simplicitate Christi abduce-
re fraudibus suis et astutijs, et 2. Tim: 2. v. 26. dicit
sedm voluntatem suam vinctos et captivos q. ducere hoes,
ergo dubitari negt, qn ille seducere hoem potit ad peccum,
sz q. modum att: existimamus, diabolum n pse operari im-
mediate in ipsam mentem, sz tm mediate p ips, qmdm
et Gen: 3. seduxit p instrumenta externa et argta ex-
terne opposita, et 2. Cor: 11. dicit et facere ev πα-
ρουσιαι p aliud, ut pateat id fieri p raones exter-
nas, q habeant speem alicuius veri et boni, ergo pt sedu-
cere v externe loquendo, uti illic factum fuit, vel
phantasiam commovendo quenquam, et hoc n putemus ee
absolute in eg ptate, sz potiam eg in hisce certis
limitibus circumscriptam ee, modum enim et fines im-
perij

perij eg determinare velle temerarium foret, tantum e eg impium, tanta potia, qntam illi deg dare voluit, cui n magis difficile e diabolo magnam ed amplam activi„ tatis sphaeram dare, q difficile illi fuit nra vltati no„ strum eps subjicere, cum enim id moveh nere ad nram vltatem, eg actg st immanentes, ita ed nil nisi vlta, re„ qrih ad mra opa si deg velit, patranda in diabolo ed ita forte n male duo hae hic conjunging, ut fieh ed q diabolo fideles sint ed q ipsig captivi sint, uti vasa eg vocanh Impii Matt: 12. Luc. 11. ed captivitas Es: 49.

Describit autem distincte Diabolum ab opibg eg malis ed malo mente, ab opibg malis, q fuerit homicida ab initio, ed in veritate n steterit, respicit ad sedu„ ctoem primorum parentum, quos dum ad peccum seduxit in reatum mortis induxit, qa comminae mortis lex Dei erat sancita, eg transgressio faceebat reos mortis, ed statim ab initio ed Cain fratricidium patravit, q dicih ex malo fuisse, q commode pt eligi ipsum a diabolo quoq seductum fuisse 1. Joh: 3. v. 12. qqd sit ajum occidendi ha„ buit qndo seduxit primos parentes, s jam tum deciverat a sua primava integritate in q condito erat, hac enim n egisset, nisi a veritate jam deceavisset antea, n steterat in veritate, v. in ea veritate, eg cognio ed amor faciebat ut Angeli vocarenh filij Dei Job: 38. q e veritas de deo ed aliarum rerum in deo ed ad deum, in ea veritate stare e in contemplae eg ed meditae ajum figere, illam p norma

orum

Cap: 8.

ōium actōum habere, illamq; ut cap: 3. dicit facere, atq; ita amorem veritatis retinere ut ē 2. Thess: 2. q; n̄ fit nisi p ὑπόστασιν τῆς ἀληθείας p studium et exercitium veritatis Eph: 4. et quōdo ita dicit n̄ stetisse in veritate illa, in compendio scrib, q; n̄ perseveraverit in veritatis, q; in deo ē, atq; adeo in dei cognitione, amore et obsequio, atq; ita mutatus fuerit, q; accidere creatæ pt, cū nāa n̄ ē immutabilis, finita mens dum n̄ ōia simul cogitare pt, pt se avertere à contemplatione dei ad creatas et porro obliviscei veritatis q; ē in deo, neq; referre veritatem q; ē in creatis ad primum verum v̄ bonum creatum ad increatum, ad primum et summum bonum, unde fieri pt ut erret et malè agat, quō diabolus à veritate deflexerit, q; f. externa f. interna cū eatæ fuerint, definire nrum n̄ ē, fortè peccavit primatus eo, q; neglexerit cognitionem dependentiæ suæ et ōium rerum à deo, atq; adeo v̄ in se, v̄ in creatis qsivit q; in deo solo invenirī pt et qri debet, et ita et, ut primam rerum caam, ita verum finem n̄ satis consideraverit quorum nihil fieri potuit sine negligentia, incogitantia et inadvertentia, et ubi in veritate n̄ stetit, ita et veritatem in eo n̄ ee dicit ꝓ, q; ita allgi debet, n̄ ac si nullam veritatem cognoscat, ꝓ q; nullam cognoscat ut oportet, nemo autem cognoscit ut oportet, nisi eam amet, ita etsi primam ōium veritatem, q; deus sit noverit, eam tn̄ odit, qa deum horret Jud: 2. et mos ē Scrīæ negare illa q; n̄ talia sint qlia ee debent, qbus dee perfectio inee debita ut Logici loquunt,

Contra

Contra logh mendacium q amat, fieri enim negt ut n mendacium amet q oderit veritatem, et hoc ita ppium e illi q aberrat à primo vero et à summo bono, ut ille n nisi mendacium potest amare, atq adeo illi ppium et naale sit mendacium log, qa nulla veritas vera e nisi in deo et ad deum, ut qeqd n confiderah in deo et ad deum, id p.d. sub falsa et mendaci imagine concipe debeat adeo et ut de verum v corrumpat v corrumpe studeat, qdo hic Diabolg in quo n e veritas, dum logh mendacium ex suis log dicih x convenienz naa sua ut statim explicah qa mendax e et Pater eg, logh & mendacium, logh id ex suis e mendax, e Pater mendacij, qa fc. ex odio eg q e ois veritatis fons, qp vult in Spu et veritate coli et adorari, id agit ut in errores quoq seducat alios et illis objiciat ois grij objecta concupiscia, ut ita aversi à vero bono creais inhaereant et corrumpanh p concupiscam carnis et oculorum et pompam vitae hg, Qterq q hoc quoq modo sit Pater mendacii, qt. prim mendacium locutg fuit et caa fuit eg errorij et mendacii, q fuit initium oium errorum et men, daciorum, unde simul ellgr tentaon Diaboli ita ellgendum ee ut cogitemg illum in ijs q locutg fuit, mentitum fuisse.

Et ex hisce oibg f.p. Eum q Diabolg vocah in Scra ee psonam, q n tm ipsa peccet fs et pecci quocunqs modo id fiat et, caa sit, nam fane xtg hic illi tribuit concu, piscia, tribuit homicidium, dicit in veritate fuisse condi, tum, et in ea n stetisse, log mendacium edqs ex ppris, ee mendacem, ee Patrem mendacii, q oia et singula ed q

dixerim

Cap: 8.

dixing ꝓbant, ed ñ nisi ꝑsona tali convenire ꝑnt, nisi ꝑia in Scrā velint ꝓvertere ed eam totam in sermonem obscurum ed ñ illegibilem mutare, saltem hic p. ex ꝑibꝫ attributis diabolo ea tribui q̃ serie lusu ed deceptōe ac fraude ñ ꝑsonæ tribui ñ possunt.

Opponit autem Xtꝫ se ed sua facta factis Diaboli ed diabolo, ille ñ steterat in veritate, mendax erat, ed hinc ꝓprium illi mentiri, Xtꝫ verò ñ nisi veritatem se loq̃ dicit ed hinc veracem ēe uti anteà ℣. 40. ed hanc caam ēe dicat cur sibi ñ credant, cum inr ipsos ed Xtum ꝑpeà ñ poēt ēe antipathia, quam Xtꝫ descripsit supra cap: 3. ℣. 19. ed 20. certè q̃ veritatem ñ amabat ñ poterat credere in Xtum ed pro Messia illum habere, qa ipsig regnum ē regnum veritatis, ut ipse ꝓfitet Joh: 18.

Ut verò evidenti argto ꝓbet, q̃ ipsum ñ aliam ob caam oderint, q̃ qa veritatem oderint, ꝓvocat ad ipsorum conscia, an qsquam poēt ipsum peccii convincere i erroris aut vitii, quo ipso fiat, se peccum ñ nosse, se peccum ñ habere 1. Joh: 3. se ēe ὄβριν, ἄκακον ἀμίαντον καὶ κεχωρισμένον τῶν ἁμαρτωλῶν Heb: 7: ℣. 26. nullam v̄ in corde v̄ in ore suo fraudem ēe Es: 53. uti reverà ēe debebat sanctꝫ, sanctꝫ ōi mōd, ut ēe poēt sacrificium grati odoris Eph: 5. ed se ipsum purum offerre deo Hebr. 9. fs ed fiat injustum ēe q̃ illi ꝓsequent eum, quem ñ ꝑnt erroris v̄ vitii convin-

cere

cere, p. d. enim inde manifestum erat q̃ merum ꝗ judicium
et nulla idonea rão ut eaa odij illis, si enim justum
judicium ferre vellent, necce ee ut v̄ credant ipsi, vel
erroris aut pecci eum convincant, q̃ enim veritatem loque,
bat, q̃ in Mose et Prophis testium habebat eo tpre et in
ijs circumstijs q̃ ꝗdefinita erant à Prophis, imo q̃ loque,
bat veritatem q̃ fr fieri ad conscam manifesta poterat
instituto debito examine ille fidem merebat et recipi pro
Messia debebat, et nulla rão erat illi n̄ credendi ut dicit
xtus.

Verum etsi dicat xtus officium ipsorum ee sibi ve,
ritatem loquenti credere, simul tn̄ ostendit impotiam ipso,
rum ad credendum ortam ex ipsorum corruptoe, hinc erat
q̃ ipsum n̄ audierent s. q̃ in ipsum n̄ crederent, qa ad id
requirit, ut quis ex deo sit, ex quo ipsi n̄ erant, qd sit au,
dire verba dei paulo antè vidimus, sc. attendere, meditari,
vim et sensum eorum ꝓspicere, illis obseq. denique p fidem
et obsequum fidei, ita nemo audire verba dei pt, q̃ n̄ et
attendere, et habeat cor ad illgndum et ad obediendum,
v. q̃ delectet cognioe et amore veritatis, ad id ꝗ necce
e, ut quis accipiat à deo aures ad audiendum, oculos ad
videndum et cor ad illgndum, s. ut regrch ut e cap: 1.
v. 13. et ex aqua et ex spu regrch ut e cap: 3. hoc e enim
ex deo ee, à deo renovatum ee ad imaginem dei p cogni,
tioem et amorem veritatis Eph: 4. alias enim oia st ex
deo et p deum, s hoc sensu solum illi q̃ ex vana conversa,

toe

Cap: 8.

hoc sua converti st ad Deum vivum, itaq; cum Judæi
hi ita n̄ essent ex Deo, n̄ poterant audire, attendere, elige-
re, credere et respicere ut Xtus docet, et quotquot essent
ex Deo, ad dictis factisq; gbabant, ut iterum hic pateat
illud de quo sæpiq locuti sumus, regni ppositum in subtm
et obtm, et ꝓjudicia ac concupiscentias impedire cognitiem
amorem et obsequium veritatis, ut omnino necesse sit cor
purum afferre ad audiendum, legendum et meditandum ver-
bum Dei, ne semen illud inter spinas et tribulos lapidesve
suffocetur et extinguatur ut Xtus docet Matt: 13 et Luc. 8.

Hoc vero mole habebat Judæos, q ppea eum gra-
vibus contumeliis impetebant, sts quos Xtus refellit, etsi
illi iterum eandem contumeliam repetant, q iteratò
Xtus refutat, n̄ pnt ferre hanc reprehensiem, hinc Sa-
maritanum eum vocant q Dæmonium habeat, quâ eadem
calumnia eum impetebant supra cap: 7. ℣. 20. et cap:
10. ℣. 20. Samaritanum eum vocant, ut q sit hæreticus
et à vero Dei cultu alienus, uti q talibus ab ipsis ha-
bebant Samaritani ut visum cap: 4. unde inveteratum
inter ipsos odium erat, qndo vero illum Dæmonium habe-
re dicunt, fiant illum opa sua patrare opa et auxilio
diaboli, q idem illi exprobrabant Matt: 12. ita ut et
erroris et impietatis summa hoc ipso ipsum postulant,
uti moris è impiorum, eos à qbus redarguunt n̄ au-
dire patienter, et conscientiam ꝓpriam examinare, sts con-

vitiari

vitiari et q. jure talionis uti, quo fiant simul fuisse
eam apud Judaeos tum opinionem, diabolo et daemonijs inesse
vim mira opa patrandi, quam opinionem n rejellit Chr,
uti debuisset si falsa fuisset, sz ubique potius confirmat.

Responsio Christi q hanc calumniam rejellit, eo p.
tinet ut doceat qlis n sit et qlis contra sit, ut Judaeos
convincat injuriae, et simul ostendat gravitatem peccati
et poenae, quam merebant, negat se daemonium habere,
se ee sub ptate diaboli, ee illi similem, ait se n ee
mendacem aut homicidam neq opa diaboli facere q sint
opa tenebrarum uti antea locutus fuit, atq adeo hoc
ipso repetit q. provocationem q extat ℣. 46. an ullum su-
um dictum aut factum tale sit, ut inde concludere
possint q habeat daemonium, sz potius q revera timeat
Patrem suum, quo qlis sit affirmat, paucis illis verbis
exprimit suam sanctitatem et erga deum pietatem, Sera
enim stylo Timor dei dicit totam religionem omnq pietate,
nam in vero timore dei ones hi actus, q constituunt veram
pietatem et religionem continent, e enim timor dei ea
aji affectio q fugit malum et horret, et ita p. d. qui
malum fugit bonum contrarium appetit, et vera fuga mali
verumq desiderium boni, e quoq fuga et desiderium eo-
rum q ad bonum v malum ducunt, itaq cum peccum
faciat hoem miserum et reum damnationis, sanctitas pietasq
sit conditio necaria sanctitatis et communionis cum deo, in

qua

Cap: 8.

qua sita è vera felicitas, et cum norma sanctitatis sit
lex sancita p̃missæ et comminatæ, hinc timor mali q
quidem transgressorem legis, si legitimus sit, debet ea re,
vera legis, legem autem ut talem, ẽq obedẽa beatum
transgressio miserum faciat, nemo reverch, nisi q reverch
eum legislatorem, q ẽ ꝑdere inobedientes ẽ servare
obedientes ꝑt, ẽqr timor dei dicit agnitionem hanc, q
deus sit legislator q ꝑt servare et ꝑdere, et hinc dei ut
legislatoris unici reverentiam, obsequium et cultum, ꝓpsi,
tumq faciendi qd jubet ñ faciendi q vetat, ut ñ in
iram ẽq incurramus ꝓs favore potiq fruamur, et ita di,
cit sollicitum studium ne deum offendamus, et ita curamus
commune ẽq miseriq simus, quo p. revera timore dei com,
pendiose omnem veritatem et religionem exprimi, et in spe
ita quis tum timet deum, si q deus ipsi singulariter
commisit, id ex reverentia dei ut legislatoris talis studi,
ose observat; Quando q ꝓbs dicit se timere Patrem
impr. ut sanctum hominem se considerari vult, q in verita,
te deum dnum suum vocet, et ñ suam ꝓs ẽq voluntatem
faciat, eam exploret et q norma habeat cogitationum de,
sideriorum, dictorum factorumq suorum, quidem saepiq
dixit supra, se ñ venisse ut suam voluntatem faceret, ꝓs
ẽq q miserat ipsum, unde deus ipsum servum suum vocat
Ps: 42. et 49, ipse contra deum dnum suum Ps. 16. pfi,
tebaturq se ẽq voluntatem facere et legem ẽq inscriptam
cordi suo habere Ps. 40. ſ. ut apud hunc Eglistam saepiq

logh

logr, se sollicite opg sibi commissum pagere et exeq man,
datum q accepat, q impr. erat de danda vita pro ovi,
bus suis.

Itaq inde manifestum erat q injuria ipsum et
contumelia afficerent, fidem hoc xbs de se n testabatur
tm, fs dictis quoq factisq gbabat, ita ut eo ipso qsqs eu
ignomia afficiebat, ipsum Deum ignomia afficeret, eg ima,
go in ipso resplendescebat, eg amor et timor conspicuus
erat in orbs actoribs eg, imo ut addit v. 50. eg gloriā
V: 50. qrebat et n suam uti supra quoq testatg e, se gloriam
suam n qrere, gloriam suam qsivisset si merg hoo fuisset
et voluisset log et agere in noe suo, hoes avocare a Deo
et lege Dei, et timore ac reverentia Dei, v ulla rase excel,
liam, fapeam, potiam, ullamve aliam virtutem q in solo
Deo agnoscenda et æstimanda sit, v si ullum opg naa aut
graa, q solum Deum autorem habeat, sibi tribuisset, atq
adeo cultum amorem et honorem Deo debitum ad se trans,
tulisset, ita ut hic logr de se impr. ut de hoe sancto
et n pprie de se ut Deo, ita tn ut simul doceat, qq
nunc se demonstrabat sanctum, et in eg dictis factisq con,
spicuus erat timor Dei, manifestandg sit ut gloriosg, qpp
addit ee q qrat gloriam suam et q judicet, Patrem eligit
eg ipse gloriam qrebat, vi pacti enim ut se ipsum exina,
nibat ut glorificaret Patrem, ita pacto ope sibi deman,
dato glorificari quoq ea gloria debebat q habuerat ante
fundatem mundi Joh: 17. Phil: 2. Ps: 8. Heb: 2. et ubiq.

Et

Cap: 8.

Et is judicare debebat ita inr ipsum et Judaos et sententiam pronunciare, uti sententiam talem de ipso pronunciavit voce coelitus missa, q sit filius ipsius dilectus q audiendus sit, pronunciavit p Mosen et Prophetas p opa miraculosa, p resuscitationem et assumtionem in coelum, p effusionem Sp.S. p judicia in Judaos eorum rejectionem et assumtionem gentium, hisce enim modis inr ipsum et hostes eius judicabat et q ipso sententiam pronunciabat hisce modis judicans, condemnavit impietatem Judaorum et justificavit Xtum, uti jam apud Esaiam repsentat, ut q dum q cuiusvis tergum Phebat, confidebat spe ea eum q justificaturus sit ipsum Es: 5. coll: 1. Tim: 3. et impr. hoc fiet ultimis tpribus, qndo Judaei agnoscent Dnum gloriae quem transfixerant, et denique in ultimo judicio, q tacite quoque Judaeis inculcat qndo cogitare illos de Judice jubet, qui et tribunal in conspectu habeant et qui sententiam legere in verbo poterant.

Simul autem docet q sit illa gloria q glorificandus sit se. q agnoscendus sit p illo, qui sermo servandus sit, eo cum fructu ut mortem n videant q illum servent, atque ita ve, vera dicit se ee Salvatorem et Servatorem Messiam, Servum illum Dei, qui legem Insulae quoque recipere debeant Es: 42. et p quem n tm Judaei sed et Gentibus salus obtingere debeat Es: 49. f. ut supra x. 12. locutus fuit, se ee lucem mundi, ut qsqs ipsum sequitur, habeat lucem vitae, cum in ipso et lux et vita sit, ita lux sit vita houm ut videmus cap: 1. Distincte autem opponit quo sit Salvator, s. q sit conditio

sub

sub qua vita sit in ipso; Conditio è Sermonem ēg servare. Sermo notat ⁊ dtam, ⁊ Precepta ⁊ hrīam ed ynde fc. aptè plura verba conjunguntur ed sentiæ, ut inde fiat intelligibilis oratio. Hic n̄ tam de hris agit q̄ de dtra ed Preceptis, docet id q̄ Precipit circa sermonem, q̄ ē servare eum; servare sermonem ē illi obtēp ed illi agere conformiter, notantur actiones & sermoni illi conformes, dtra ed dogmatis respondet judicium, ed judicio conformis fides, quidem ita is servat sermonem dñi q̄ fide illum recipit ed p̄ veram homologiam adstipulat, ed in ea fide manet ed pseverat, ed Preceptis ita strictè dictis q̄ obedit ⁊ q̄ facit ⁊ n̄ facit q̄ dñs jubet aut vetat ed constanter in ijs pseverat is servat Precepta ed utrumq; conjungi debet, secariò enim fides p̄ charitatem debet ēe efficax ed demonstrari opibus q̄ sit vera fides in dño, p̄ q̄ recipiat, qd. fructus ē à deo sapiæ, justiæ, sanctificatio ed redemtio 1. Cor: 1. v. 30. ed sine eo n̄ pt ēe ppls, ppls ipsis, cum eum acquiverit ut ēet ppls peculij zelotes in bonis opibus Tit: 2. Fructus q̄ huic conditori annectitur ē n̄ videre mortem in seculum, s. ēg mori. Mors ut vita quoq; varia ē, nec ocia illa repetamus de qbus antea actum fuit data occasione hic n̄ intlgr mors cpris, ps separatio ēg à mente ed compagis illius destructio, ps mors illa q̄ oppōr æterna vitæ ed ē status miseriæ æternæ, q̄ enim attinet mortem cpris, illam subibunt oes, cum statutum sit semel mori, exceptis ijs quos deprehendet dies dni, Omittitur & hic

vita

vita æterna, ⁊ initium possideat in hac vita, quido spe fideles salvant Rom: 8. et ⁊ consummao dabit in coelo, ita ut ipsum eps quoq; eo fine resuscitandum sit, ut æternum semul cum Spu vivat, ut Xtus distincte hanc rem explicat Joh: 11. v. 25. 26. Hæc vita ē finis hos, qa in eo ꝓficit hos quoad mentem et eps et vera religois ita ꝓmium, adeoq; et bonum p Salvatorem conferendum, et hoc bonum cum tali observaoe sermonis Xti necessario connexum ē, fidem ponisse ⁊ sermo Xti sancit, ut fieri n poat vi veracitatis ⁊, ut n vivat æternum beate q in Xtum credit, illiq; obedit, et q credit in Xtum ut Salvatorem verum, atq; illi ideo obsequit n pt n experiri re ipsa Xtum ēe Salvatorem, si verum sit illum ēe Salvatorem, ps de hoc nexu inr fidem et vitam supra quoq; non semel egimus, vide inr alia cap: 3. v. 18. et seqq. Hinc Xtus id p Amen amen asseverat, docens omno ita rem habere, et deum q. testem invocans, ⁊ veritatem sit probaturus.

Cap: 8.

Hoc Judæi finistre arripiunt, et hinc calumniam suam confirmare volunt v. 52. quippe cum id dicat q manifesto sit falsum, atq; adeo Servator f. mendax sit et dæmonium habeat, ut q ipse dixerat mendaces filios diaboli ēe v. 44. q vero mentiatur, id p expiam probari poe putant, fidem et Abraham mortuus fuerit et Prophæ, ut omittendo servantibus sermonem suum immunitatem à morte imponere hoibus et illudere judicari debeat, q raoe ꝓdunt suam ignoriam circa

v. 52.

veram

veram vitam q̃ hic inchoet, et p̃ mortem in tollat, sp̃ pficiat, cterq̃ q̃ ignorent quoq; potiam Dei, uti Xtus Sadducaeis exp̃ brabat, qndo ex eo q̃ ordinariè fit concludunt ad id q̃ per potiam Dei et Messiae fieri poet, q̃ eo magis absurdum erat, qa Deus antea jam pbaverat Enochi et Eliae in coelum raptu, se poe et à morte epris hoes servare immunes, Xtus autem in hoc dicebat, q̃ oes q̃ sermonem ipsius servent, in sint moriturri sc. immunes futuri à morte epris, sp̃ à vera illa morte, à miseria q̃ manet peccores, imo et q̃ corpa in sint manjurii in morte.

In eo verò stupiditatem suam ostendunt singularem, q̃ absurdum putent Xtum Ip̃ se ferre q̃ sit major Abrahamo et Prophis, hoc ipsis constare s. poterat, Messiam majorem fore Abrahamo et Prophis oib̃, quem ipsi Propha et Abrahamg quoq; exspectabant tq. Salvatorem suum, et eg̃ gloriae nonning q̃ passoes et Pateerunt et Pdixerunt 1. Pet: 1. v. 10. et seqq. hoc repugnabat communi fidei de Messia quoq, ut nemo poet p̃ Messia se gerere, qn eo ipso diceret se Abrahamo et Prophis majorem ee, hoc Ex argtm petunt in ex odio psona egq; contemtu, in satis bene distinguentes inr statii examinatois et passoum Messiae et regni ac gloriae eg statum.

Xtus vero id pbat q̃ sit major Abrahamo et Prophis, et ne videat testis ee in ppria caa, provocat ad testium Patris, q̃ et verbis et factis gloriam ipsig sit manifestaturg, dicit Ex q̃ se ipsum in glorificet, sp̃ q̃ Pater, quem deum

suum

Cap: 8.

suum decant, sit ipsum glorificaturq, quod dicit, q se ipsum n̄ glorificet, qa alias gloria sua inanis futura sat, n̄ ita intelligendum ē, ac si nullo modo se ipsum glorificet dictis factisq, videmq enim supra cap: 2. q miracula patraverit ut gloriam suam manifestaret, et cap: 1. dicit gloria eq visa ut unigeniti à Patre, et multo magis gloriam suam demonstravit postquam consedit ad dextram Majestatis in coelis et regnavit in medio hostium suorum, et clarissime ostendet quod in gloria apparebit in nubibq et tandem totum orbem judicabit in justitia, demonstrabitq sibi hoc judicium datum ē ut vid: cap: 5. sz hic logit ut hoc et oeconomice qt. secundum Oeconomiam Patri tribuit glorificatio filij et eq exaltatio, et ubiq videre ē, et n̄ semel atq et ad x. 30. paulo ante annotavimq.

Notabile autem ē q dicit, ipsos dicere, q Pater sit deq ipsorum quem tn n̄ norant deq Pater ē omnium hominum, qt. ille et vim gratiis huiusce hoi indidit et leges gratiis determinavit, et spum creat in medio hois et vitam, salutem atq omia dat, ita ut in ipso simq, moveamur et vivamq, sz singulari ratione ē Pater illorum quos regenerit et renovavit ad imaginē suam p Spum suum, quibusve dedit novam vitam et novā naam, atq ita q.d. in Emphasi debemq interpretari, quod de Judaeis dicit, q illi dixerint deum Patrem

suum

suum, etsi enim agnitionem plerique ignorarent ut videre è
Joh: 3. in dubium tn è, qn singulari ratione et q ipsis priva
ret Deum dixerint Patrem suum, contradictorie ad alios
pplos; hs dicebant illud, q notat qtg ipsos dicere non
in veritate hs gloriationem illam inanem et et vanam, q
pbat eo, q ipsum in norint, ficq ut qs vere Deum Patrem
suum dicere queat, requiri notitiam Dei, revera enim sine
ipsa in dat imago Dei, et tum demum filij Dei sumq qndo
renovamur ad imaginem eg et similitudinem p cognitionem
et sanctum studium veritatis ut logit Apls Eph: 4. v. 24.
et Col: 3. v. 10. tum enim demum qndo deo in tn q ad
naam spiritualem sedm quam sumq geng dei Act: 17. deo simi-
les sumq, hs qndo Spum illum perfectissimum imitamur in ope-
rando et similes sumq q ad qlitates, hoc autem tum locum
habet, qndo Deum p se ipsum perfectisse novit p captu nro
cognoscimq, et ut se ipsum amat, ita illum amamq sup
oia, et ut ex amore sui oia agit ad gloriam suam, ita
nos quoq ex amore Dei sedm Scripturam eg eum glorificamq
opere et Spu, qdo enim fieri poet ut divina nra quis
particeps et filij dei vere dicat q ignoret Deum, p q enim
tum certq erit se deo similem et et dei imaginem gerere
sine notitia exploris imago dijudicari negt, eg perfectio con-
sistit in conformitate cum exploris, et utiq Deum Patrem
suum dicere nemo pt, si illum in amet, revereat, colat ut
Patrem, q fieri negt ab eo ut oportet, q ignorat Deum, is
enim nescit cur amandq cur timendq et qdo honorandq sit, ut

hoc

Cap: 8.

hoc ipso Xtus doceat vanum esse sine his Deum Patrem vocare et in his esse abusum nois illis, eosq; in vanum assumi et tenere q Precepto tertio vetat, uti noen dei in vanu quoq; usurpant illi q dicunt Dne Dne et n faciunt voluntatem eius Matt: 7. ubi deq quoq utrumq; inculcat Mal: 1. v. 3. Si Pater ubi reverentia, si Dus ubi honor, ut oi studio id agendum sit, ut q suave e noen Patris q plenum consolaois poe dicere ad Deum Abba Pater Rom: 8. Gal: 4. tam certa quoq sint argta et xegetúsea qbus nisi illam ἐξουσίαν nobis sumamus ut E Joh: 1. tum enim certe esse pmus Deum nostrum miserturum et curam gesturum, qmdm Pater miserek filiorum suorum Ps. 103. Est primum et Pei„ peum inter ea argta nosse Deum, et nosse qs qlis sit et quorum Pater sit, q dei notia e notia tum virtu„ tum, tum opum Dei, tum impr. graa et eorum rerum quas ipse et credi et fieri vult, ut qs adoptos parti„ ceps sit, et in deo ut Patre gloriari poit, qo cogno„ sei n pt, nisi cognoscat in Angelo foederis in eius medio e noen illud graa q deus innotescere voluit peccori, quo sensu Xtus dicit neminem honorare Patrem nisi et honoret filium, et Joas neminem habere vitam nisi habeat filium Joh: 5. v. 23. et 1. Joh: 5. v. 12.

Uti vero de Judaeis negaverat q norint Patrem ita contra id de se affirmat; Notia illa quam sibi tribuit q naa subti ellgi debet, Xtus E cum sit θεάν, θεοῦτος sedm utramq naam novit Patrem, sedm divinam

perfectè per communem perfectam eidem cum Patre naturam, qa fuit apud Deum in tm et in sinu eius, sic ipse deus ut videmus cap: 1. et ita quoq Patrem enarrare nobis potuit conf: Matt: 11. v. 27. sic sedm humanam naturam noverat quoq Patrem, fieri enim non poterat ut plenitudo Deitatis in carne illa habitaret corpralr v. vere tq. vero tabernaculo et tplo, nisi illam quoq illustraret gloria sua splendore et cognitione et sine cognitione non fuisset hoc sanctq, neq filius dei hoc sensu qa carnisset imagine dei, ut eam describunt Apli ut paulò ante vidimus, neq potuisset nomen dei glorificare si deum non novisset, cum tm eo fine in carne manifestatq est Joh: 17. hic qdem cum Judaeis agens p. d. respicit quoq ad humanam naturam, sic ita ut tacitè quoq maiq quoddam quam ipsi presumebant de se affirmare velit, noteam nipe talem qlis homini nulli conveniat

Et cognitionem illam dei in se non ee inanem specu„ lationem, sic conjunctam cum amore et obsequio dei, docet simul qndo dicit se sermonem eius servare v. precepta eius, nam acce„ pit mandata à deo, q se sicut pegisse et pagere ubiq affirmat, ut videmus aliquoties in supp. qle mandatum impr. erat ut daret vitam suam p ovibq suis, et in ipso fieret demonstratio justitiae dei, tum qndo fiebat ἐπαγγελτικόν. Et hoc qa vera erant non poterat negare ubi id contraver„ tebat, fuisset enim alias mendax, certè non debuit Messias occultare qlis sit et quo fine in mundum venerit, qa alias p Messia recipi et in eum credi illiq obsequium prestari non potuisset.

Ut

Cap: 8.

Ut verò q̃ alieni illi sint ab indole Abrahæ, atq; adeò et à nãa filiorum dei, etsi Abrahamum Patrem suum dicerent ut supra vidimus, docet Xtus v. 56. p̃ comparationem tacitam inter id q̃ Abraham egerit, et q̃ ipsi agant, etsi unum tm̃ membrum ponat, Abrahamum dicit desiderasse videre diem suum, et in expectatione illa exultasse, et vidisse illum et lætatum fuisse; Certè dubitari nequit Xtum hoc fecare verbis istis Abrahamo promissionem factam fuisse de apparitione Messiæ et salutem p̃ ipsum parandæ, talis promissio facta fuit quando ipsi promissum fuit semen in quo benedictionem accipiet gentes, ut eg exhibitio illi in typo repræsentata fuit, ut videt, quando illi sub specie trinãa apparuit Angelus Foederis q̃ semel Jehova è Gen: 18. et 19. quo enim dubitari potest Abrahamo n̄ obtigisse q̃ semini eg, cum tm̃ ipse fuerit Pater fidelium, et uti promissionem illam accepit, ita sedm̃ eam amplementum expectavit eo modo q̃ conveniret cum magnitudine et dignitate rei promissæ, hinc et gestavit videre diem Xti sc. apparitionem eg in carne, manifestationem regni eg inter Judæos et Gentes, ut ipse est Pater multarum gentium sedm̃ promissionem et fieret hæres mundi, p. d. enim illud è q̃ videre desideravit, q̃ promissum illi erat sc. consolationem Israelis expectavit consummationem suam p̃ exhibitionem eãa salutis suæ, nam ipse ~~qq~~ non sine nobis consummatus fuit Hebr. 11. v. 40. et si Xtus n̄ tm̃ p̃ peccis sub V. T.

sed

sed inde ab initio mundi factis fuit passis Hebr. 9. et
fuit ἀρχηγὸς σωτηρίας eorum q inde ab initio in
gloriam introducti fuerunt Hebr. 2. et ut talis consum,
mari debuit p passiones ut e ibidem, fieri nequ, qn et Abra
ham desideraverit videre diem Salvatoris sui et ma,
nifestationem Angeli foederis in carne, q se vocaverat
Deum Abrahami Isaaci et Jacobi Exod. 3. nam illum
diem reges et Prophetae multi desiderarunt videre Matt:
13. et desideravit hoc cum gaudio et exultatione quam
tum ob veracitatem Dei, q fallere n poterat, tum ob
boni magnitudinem, q sibi et semini suo promittebat pfe,
cta benedictio, clypeus contra oia tela et merces magna
valde, ita ut huic promissoi innitens liber ee potuit ab oi
metu Gen: 15. q alias gaudium impedit ut docet 1. Joh: 4
neq frustra expectavit fs vidit et laetatus fuit; Illud
videt v ad phonam xti, v ad diem pt referri, qq poste,
rius illud magis conveniat cum contextu, et ita sensus est
q viderit diem xti, id autem v in typo, v in re fieri
potuit, nam repraesentatio rerum futurarum p Prophetas et
typos faciebat, ut illarum rerum visio haberet locum
apud Veteres, uti Seres afirmatum e visionem Veteribus
ante xtum tribuere.

Sed magis convenit ut hic de re ipsa intelligamus
ut illud videt respondeat illi gestivit videre et notet
q voti sui compos factus sit, q de typo et visione in
typo intelligi neqt, et ita certe Abrahamus re ipsa vidit di,
em xti

Cap: 8.

em Xti, qs enim dubitet illos q in fide Xti mortui fuerunt, expectantes implementum promissoris Deo ipso exhibendo cognoverint revelante Deo diem Xti, si enim exercitus coelestis, Angeli ipsi, quorum tn ἐπεθυμοῦσιν Xto n fuit, noverunt quando Xtus natus est, qs debent illis spibus consummatis in coelo q st ἀπεκαλυφθεὶς cognitam fuisse nativitatem Xti, et eum testetur Apls Eph: 3: 10 multifariam Dei sapiam p Ecclam manifestari Principatibus et potestatibus in supercelestibus, qs ambigat et illis q intraverant in gloriam vi sponsoris Xti et futura solutoris hac manifesta fuisse.

Sed n vidit tm, verum et gaviso fuit, erat enim dies Xti dies laetitiae, qa ips erat exhibitor, perfecta salutis atq adeo summi boni, laetitia e. e motus alte aji q orit ex Qsia boni alicui ut sui boni, hoc Angeli annunciabant Luc. 2. dicentes se annunciare magnum gaudium sc. q natus sit Salvator Xtus, gaviso autem e tum suo tum suorum noe, suo noe, qa consummari debebat in Xto, filiorum suorum noe, sc. filiorum promissoris, qa nunc omnis familijs terrae benedictio obtingere debebat, et ipse nunc demum emphatice fieri Pater multarum Gentium, videns enim conversiem houm multorum, in ipso locum habere debuit q Luc. 15. dicit de Angelis q gauderent sup conversione unius peccatoris conf. Es: 23. Et nunc videbat noem Dei magnum futurum in oi terra, omq terram repletam iri gloria eius, et haec similiaq laetitiae eia illi fuerunt, si de psona

ellgat

illgah q eam viderit Abrahamq ea verum e, qd. illi Xtus
ut dixerunt apparuit ut Angelus foederis.

Judaei inde n male colligebant q sibi tribuat q
viderit Abrahamum, ut q alius n videtur testari poe de
eo, q gestiverit ille videre diem suum, hinc et v p men,
dace habebant v colligebant q sibi magis aliqd tribuat
q hoi conveniat, prig illud innuunt, qndo dicunt ipsu
ndum ee quinquaginta annorum, v eum fatbem ab ea ata
te adhuc longe abee, neqs adeo fieri poe ut viderit Abra,
hamum, nisi sibi tribuat existiam aliam ante suam na,
tivitatem

Et recte illud colligebant ut Xtus docet asseve,
rando velut jure jurando, se fuisse antequam Abrahamus
eet. Constructio verborum habet aliqd difficultatis pre,
sertim ob detorsiones Socinianorum q illud Ehi refe,
runt ad tps quo Xtus ista loquebatur, et prevertax ad
tps futurum, ut sensus sit, Ego sum antequam Abrahamus
fiat v fiat Pater multarum Gentium s. Abraham, sed qn
vult in ipso meridie exultare, q videt hoc plane alienum
ee a propsito, ita enim Xtum dicunt n respondisse ad id,
de quo rogabat, hoc enim rogabat, an ille q ndum sit quin,
quaginta annorum potuerit videisse Abrahamum, et hoc
p. d. Xtus innuit, ita ut illud Ehi debeat ita respicere
to prevertax, ut q voculam ηγιν debeat referri ad
tps Futurum, et sumat Ehi q erat, ut ita Enallage
tpis n e insolita, et occurrit apud Septuaginta Inter,
preter

Cap: 8.

petes Ps. 90. v. 2. ni fallor, Qterq; q; Emphatica hæc
sit, ut notat Cl: Coccejus ut sect Xti ee, ee ppetuum
immutabile, ut q sit pmanens deerum Dan: 7. Et utiq;
res ipsa quoq; postulat, voluit enim hic p.d. Xtus asserere,
q; Abrahamo major sit, ut q ipsig diem videre gestiverit
et videing cap: 1. qlipig, Xtum exhibisse antequam coro
fieret, ut ita simul innuat eam, cur Abrahamg diem
suum videre gestiverit, qa sc. Abrahamg allgebat qlis
qntqq sit et q; fuerit antequam montes gignerentur,
qpp q ipsum via facta sint, et q; ipse quoq; de salute
Abrahami ipsig cum Patre consilium habuerit, in qbus
res debemg imitari Abrahamum, et id agere ut dies
regni Xti et tps manifestatois eg in carne sit nobis
quoq; latia eam, q; sit si sciamg illum diem fuisse diem
salutis ara, et hoc scimg qndo experimur q; nos salvet
et liberet à peccis, et in eo debuissent Judæi q; Patre
Abrahamo gloriabant, Abrahamum imitari, si vero eg
filij fuissent, ss pbant se ipsa Xtum vere dixisse, quod
n Abrahami ss diaboli filij sint, accipiebant enim lapi,
des ut in ipsum jacerent v. 59. qo ostendebant q; n
sunt ex Deo, ut q sermonem eg nec audire nec allgere
poterant, ut xtus supra loquebat; Certè magna hæc erat
impietas q; Xtum nil loquentem de jure offendere poterat
occidere qrebant, cum potig officij ipsorum fuisset, serio in,
quere qo allgi hæc debeant, quo sensu dicat se fuisse
antequam Abrahamg eet, et ita eruditi fuissent et cum
Abrahamo in dies Xti latari potuissent, qo ostendunt,

v: 59.

quam

quam prava sit indoles malorum hoūm, q Judicio v odio a
verbunt à cognitione veri, illi ea agunt sedm Judicium et
odium suum et hinc media cognoscendi veritatem negligunt.

Occultavit se verò Jhs et exivit ex templo, tran-
siens p medium ipsorum et ita evadens, ostendens ipsos in-
dignos ee, cum qbs porrò loquat, et quo agere velit
cum ijs q ipsum audire nolunt, npe q abire ab ipsis
velit, ut tradant in potestatem erroris q rejiciunt
amorem veritatis 2. Thess. 2. et simul ostendens, tum q
cedendum furori malorum hoūm, et paris n ejiciendo eos,
bs periculo nro, tum et cum p medium ipsorum iret ut
nemo ed impedire pdt, ndum venisse horam suam ut
supra vidimus, et neminem tollere ajam ab ipso, sd se ipsū
illam tpre definito p ovibs suis traditurum.

Caput IX.

Hoc capite narrat miraculum à Jhs patratum
in coeco à nativitate, et sermones eg occasione habiti
inr Pharisaos et caecum egqs Parentes, inr caecum et Jhum,
denique inr Jhum et Pharisaos, ubi ordine occurrunt

A. Occasio miraculi, quam ebuit ipse caeq Jhs in via oc-
currens et discipulorum Jhi de eius hq caecitatis
quaestio v. 1. 2.

B. Praparatio ad miraculum, partim conspicua in Jhi re-
sponsione ad quaestionem illam discipulorum, q eos eradat
de